

XVI НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА И ШКОЛСКА ПРАКСА”

ИНОВАТИВНИ ПРИСТУПИ ОБРАЗОВАЊУ

Зборник резимеа

Уреднице

Миља Вујачић и Јелена Станишић

THE 16th SCIENTIFIC CONFERENCE
„EDUCATIONAL RESEARCH AND SCHOOL PRACTICE”

INNOVATIVE APPROACHES TO EDUCATION

Abstracts

Editors

Milja Vujačić and Jelena Stanišić

25. октобар 2013.
October 25th 2013

Учитељски факултет, Београд
Teacher Training Faculty, Belgrade

ПРОГРАМСКИ ОДБОР

Председник

Др Миља Вујачић

Институт за педагошка истраживања, Београд

Чланови

Др Јасмина Шефер

Институт за педагошка истраживања, Београд

Др Мирослав Павловић

Завод за унапређивање образовања и васпитања, Београд

Др Оливера Гајић

Филозофски факултет, Нови Сад

Др Емилија Лазаревић

Институт за педагошка истраживања, Београд

Др Ђурђица Комленовић

Институт за педагошка истраживања, Београд

Др Јелена Павловић

Институт за педагошка истраживања, Београд

Др Славица Шевкушић

Институт за педагошка истраживања, Београд

Др Јелена Стевановић

Институт за педагошка истраживања, Београд

Др Нада Шева

Институт за педагошка истраживања, Београд

Мр Дејан Станковић

Институт за педагошка истраживања, Београд

Мр Ивана Ђерић

Институт за педагошка истраживања, Београд

Мр Наташа Лалић-Вучетић

Институт за педагошка истраживања, Београд

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Председник

Мр Јелена Станишић

Институт за педагошка истраживања, Београд

Чланови

Мр Рајка Ђевић

Институт за педагошка истраживања, Београд

Владета Милин

Институт за педагошка истраживања, Београд

Тања Шијаковић

Завод за унапређивање образовања и васпитања, Београд

ОРГАНИЗАТОРИ СКУПА

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА

Добрињска 11/3, 11000 Београд

www.ipisr.org.rs

ЗАВОД ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Фабрисова 10, 11000 Београд

www.zuov.gov.rs

НАПОМЕНА: За организацију ове конференције и штампање књиге резимеа подршку је пружио Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

НАПОМЕНА: Саопштења сарадника Института за педагошка истраживања представљају резултат рада на пројектима „Од подстицања иницијативе, сарадње и стваралаштва у образовању до нових улога и идентитета у друштву (бр. 179034) и „Унапређивање квалитета и доступности образовања у процесима модернизације Србије“ (бр. 47008), које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (2011-2014).

PROGRAM COMMITTEE

President

Milja Vujačić, PhD

Institute for Educational Research, Belgrade

Members

Jasmina Šefer, PhD

Institute for Educational Research, Belgrade

Miroslav Pavlović, PhD

Institute for Improvement of Education, Belgrade

Olivera Gajić, PhD

Faculty of philosophy, Novi Sad

Emilija Lazarević, PhD

Institute for Educational Research, Belgrade

Đurđica Komlenović, PhD

Institute for Educational Research, Belgrade

Jelena Pavlović, PhD

Institute for Educational Research, Belgrade

Slavica Ševkušić, PhD

Institute for Educational Research, Belgrade

Jelena Stevanović, PhD

Institute for Educational Research, Belgrade

Nada Ševa, PhD

Institute for Educational Research, Belgrade

Dejan Stanković, MA

Institute for Educational Research, Belgrade

Ivana Đerić, MA

Institute for Educational Research, Belgrade

Nataša Lalić-Vučetić, MA

Institute for Educational Research, Belgrade

ORGANIZATION COMMITTEE

President

Jelena Stanišić, MA

Institute for Educational Research, Belgrade

Members

Rajka Đević, MA

Institute for Educational Research, Belgrade

Vladeta Milin

Institute for Educational Research, Belgrade

Tanja Šjaković

Institute for Improvement of Education, Belgrade

ORGANIZERS

INSTITUTE FOR EDUCATIONAL RESEARCH

Dobrinjska 11/3, Belgrade

www.ipisr.org.rs

INSTITUTE FOR IMPROVEMENT OF EDUCATION

Fabrisova 10, Belgrade

www.zuov.gov.rs

NOTE: Organization of the Conference and printing of the book of abstracts were supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia.

NOTE: Presentations of the collaborators of the Institute for Educational Research are the results of the projects "From encouraging initiative, cooperation and creativity in education to new roles and identities in society" (No. 179034) and "Improving the quality and accessibility of education in modernization processes in Serbia" (No. 47008), which are financially supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia (2011–2014).

УВОДНА САОПШТЕЊА

INTRODUCTION LECTURES

ИНОВАТИВНА ПРАКСА И ТРОЛИСТ МОДЕЛ: ПРОБЛЕМИ И РЕШЕЊА

*Јасмина Шефер**

Институт за педагошка истраживања, Београд

У првом делу рада биће речи о кључним темама увођења и праћења иновација у образовну праксу. Биће разматрани следећи проблеми. (1) Шта је то иновација – трансформација старе или генерисање нове идеје, ко је одређује и према којим критеријумима и како то изгледа у српском образовању? (2) Који су проблеми увођења иновација у образовање и на ком нивоу општости је могуће увођење? (3) Како да иновација опстане, постане традиција и изнедри нове иновативне начине рада и зашто најчешће не опстаје? (4) Какав је однос увођења иновација у образовну праксу и педагошке науке – да ли је педагогија наука осуђена само на праћење и евалуацију педагошке праксе и генерализацију те праксе до нивоа теорије и методолошких приступа, или подразумева и креирање педагошке праксе која се потом експериментално испитује, прати и евалуира? (5) Колико је процес евалуације увођења нове или трансформисање старе праксе део развоја саме иновације, а колико професионалног развоја наставника и даљег иновирања образовања? Институт за педагошка истраживања у току школске 2013/2014. године уводи иновацију – *модел Тролист* – у једну огледну основну школу у Београду коју ће пратити сумативно и формативно (процесно) користећи квалитативну и квантитативну методологију. Циљ је да се испитају могућности примене новог модела рада у огледној школи, односно поступка и процеса његовог увођења у школу, релевантности педагошких циљева и дидактичко-методичког приступа који су у основи овог модела, као и његових ефеката. Било је покушаја да се подстакне креативност и сарадња у школи, мање иницијатива ученика, али ове три компоненте заједно нису разматране у синергији и то је оно што сматрамо иновативним и корисним јер оне представљају три кључне образовне компетенције значајне за живот и развој човека и друштва у савременом свету. *Тролист* је развојни модел окренут изазовима, односно подстицању потенцијала деце. Он није компензаторски модел усмерен само на поправљање дефицита и помагање деци да се изборе са тешкоћама. У зависности од добијених резултата модел рада ће бити дисеминиран како би био потврђен у различитим образовним контекстима – у школама у Србији, а потом предложен доносиоцима одлука за усавршавање и иновирање

* E-mail: jsefer@rcub.bg.ac.rs

школског рада. Нагласак је на наставном процесу, мада се овај модел примењује и на остале аспекте рада школе (од рада већа преко стручне службе до слободних активности ученика и васпитног рада). Модел *Тролист* се односи на подстицање иницијативе, сарадње и стваралачког рада ученика. Ови циљеви се остварују решавањем отворених проблема кроз групни рад, учење кроз игру, истраживачки рад, рад у пројектима и критички дијалог у педагошком процесу. Модел *Тролист* се уводи у школу кроз рад са наставницима свих предмета и учитељима и превасходно се састоји из: (1) инструктивних дана, (2) реализације огледних часова које изводе наставници уз евентуално укључивање ментора, као и (3) рефлексивне праксе наставника на стручним и разредним већима. У раду ће бити изложене основе модела *Тролист* и поступак његовог увођења у школу.

Кључне речи: иновација, образовање, стваралаштво, иницијатива, сарадња, педагошки модел *Тролист*.

INNOVATIVE PRACTICES AND TREFOIL MODEL: PROBLEMS AND SOLUTIONS

*Jasmina Šefer**

Institute for Educational Research, Belgrade

The key topics about the introduction and following up an innovation in educational practices is discussed in the first part of the paper. The following issues are considered: (1) What is the innovation - a transformation of an old or creation of a new idea; who does define it and based on what criteria and how does this process appear within the Serbian education? (2) What are the problems of introduction of an innovation in education and at what levels in the school system the implementation is possible? (3) How to maintain the innovation, how to make it a part of tradition and how to therefore produce new innovative modes of work and what is the reason for its failure? (4) What is the relation between the introduction of innovation in educational practices and pedagogical sciences – is the pedagogical science condemned only to observation and evaluation of pedagogical practice and generalization of the practice to the level of theory and methodological approaches, or does it also include creating pedagogical practice which is being experimentally researched, observed and evaluated? (5) To what extent is the evaluation of the introduction of new practices or the transformation of old practices, a part of the development of innovation, and to what extent it is related towards professional development of teachers and further innovation within the educational system? During the school year 2013/2014, The Institute for Educational Research has started with the implementation of an innovation – *The Trefoil Model* - in one experimental primary school in Belgrade. The educational changes in that school are followed summarily and formatively (process oriented) by using qualitative and quantitative methodologies. The goal is to examine the possibilities of implementing the new model in the experimental school. In other words, what is the procedure and the process of model's implementation and what is the relevance of pedagogical goals and didactic-methodical approach which represent the basis of this model, as well as its' effects. There were previous attempts to encourage creativity and cooperation in school, less the initiative of students. However, these three components together were never considered in synergy and this is what we see as innovative and useful, because they represent three key educational competencies that are important for life and development of a person and society in contemporary world. *Trefoil* is a developmental model focused on challen-

* E-mail: jsefer@rcub.bg.ac.rs

ges encouraging children's potentials. It is not a compensatory model directed only towards repairing the deficits and helping children to cope with the difficulties. Depending on obtained results, the model will be disseminated in order to be evaluated in different educational contexts - in schools in Serbia, and later it will be proposed to decision makers for implementation and school improvement. The emphasis is on the teaching process, although this model will be implemented in other aspects of school work, such as: teachers' assembly, school counsellor's service, free students' activities and students' upbringing. *The Trefoil model* is related to the encouragement of initiative, cooperation and creative work of students. These goals are achieved through solving open-ended group tasks, learning through play, inquiry based learning, project work and critical dialog in pedagogical process. *The Trefoil model* is introduced in the school through work with all teachers (both lower-grade and subject specific teachers). It primarily consists of: (1) instructive days, (2) realization of experimental classes led by the teachers helped by mentors/counsellors, as well as (3) reflective practices of teachers in professional or class assemblies. In this paper we will present the foundations of *the Trefoil model* and the procedure related to its implementation in the school.

Key words: innovation, education, creativity, initiative, cooperation, pedagogical *Trefoil model*.

НАСТАВНИЦИ КАО ЛИДЕРИ: УЛОГА НАСТАВНИКА У РАЗВОЈУ ИНТЕРКУЛТУРАЛНОГ КУРИКУЛУМА

*Јелена Врањешевећ**

Учитељски факултет, Београд

Овај рад се бави улогом наставника као лидера у области интеркултуралног образовања. Идеја наставника као лидера значи проширивање њихове традиционалне улоге у образовном процесу (од преносиоца готових знања, до креатора сопствене праксе) и у тесној је вези са квалитетом образовања. Наставници лидери промишљају постојећу праксу, испробавају могуће и креирају нове праксе, деле са другима/сарађују и доприносе напредовању професионалних знања у својој школи, у локалној средини и у широј заједници (глобално). У раду су представљени резултати пројекта APREME** који се односе на активну улогу и допринос наставника у развоју различитих аспеката интеркултуралног курикулума. У пројекту је учествовало 24 наставника из пет школа у Србији (четири основне школе и једна гимназија). Током шест месеци наставници су развијали своје пројекте чији је циљ био укључивање родитеља из различитих мањинских/маргинализованих група у различите аспекте живота школе. Током тог процеса наставници су пролазили пут од идентификовања проблема који желе да решавају, преко дискусије са свим заинтересованим актерима о значају решавања тог проблема, до креирања и спровођења акција које ће довести до промене на индивидуалном, професионалном и институционалном плану. Подршка наставницима током процеса били су: (а) ментори (улога ментора била је да фацитира процес, да подстиче размену идеја, да буде тзв. критички пријатељ који пружа поглед „од споља”), (б) критичка и конструктивна дискусија у групи, (в) активности дизајниране да подстакну рефлексију и планирање, (г) различите вињете, модели, шеме и слични дидактички материјали који подстичу рефлексију и (д) размена искустава кроз сусрете наставника из различитих школа. Током овог процеса развијена су 23 наставничка пројекта који указују на могућности које наставници лидери имају у креирању интеркултуралне праксе. Пројекти су анализирани са становишта различитих начина на које је могуће укључивати интеркултуралне садржаје у курикулум: од приступа који се заснива на укључивању површинских и највидљивијих аспеката култура у кури-

* E-mail: jekac@eunet.rs

** APREME: Advancing Participation and Representation of Ethnic Minority Groups in Education (Подстицање партиципације родитеља из мањинских и маргинализованих група у образовном процесу)

кулум, преко приступа који укључује садржаје и перспективе различитих културних група, до приступа заснованог на критичком мишљењу, активизму и друштвеној правди. Сваки пројекат представља корак од монокултуралне праксе (праксе која одражава вредности доминантне културе), ка интеркултуралној пракси (у којој су мањинске/маргинализоване групе видљиве у образовном процесу, активно учествују у различитим аспектима живота школа, сарађују једни са другима и у којој је њихова перспектива укључена у курикулум). Резултати показују велики потенцијал који наставничко вођство има у процесу професионалног оснаживања наставника као креатора своје интеркултуралне праксе. Наставници су оснажени да идентификују проблеме који постоје у области сарадње са родитељима из различитих друштвених група, а на које би желели да утичу (*процес именованја*), почели су да о тим проблемима разговарају са различитим заинтересованим актерима у образовном процесу (*оглашавање*) и да предузимају акције које ће допринети променама како на личном, тако и на професионалном и институционалном плану (*изградња савезништва*). Током овог процеса наставници су почели да опажају себе као агенсе промене, аутономне професионалце и рефлексивне практичаре који креирају, мењају и усавршавају своју праксу.

Кључне речи: интеркултурално образовање, курикулум, наставници као лидери, партиципација родитеља.

TEACHER LEADERSHIP: THE ROLE OF TEACHERS IN DEVELOPING INTERCULTURAL CURRICULUM

*Jelena Vranješević**

Teacher Training Faculty, Belgrade

This paper discusses the role of teacher leadership in intercultural education. Teacher leadership is a way to expand traditional teachers' role in the education process (from the transmitter of knowledge, to the creator of educational practice) and it is closely related to the question of quality in education. Teachers as leaders think about the existing reality/problems, experiment with different possibilities, take the initiative to improve practice, act strategically with colleagues to embed change and contribute to the creation and transfer of professional knowledge (locally as well as globally). The results of APREME project** will be discussed in terms of the active role of teachers and their contribution in developing different aspects of intercultural curriculum. Twenty four teachers from five schools in Serbia (four elementary schools and one high school) participated in the project. During six months, teachers were developing their own projects, aiming at fostering participation of parents from minority/marginalized groups in different aspects of school life. They went the way from identifying problems they would like to solve, through discussion with all relevant actors about the importance of solving those problems, to creation and implementation of action that will enable changes on individual, professional and institutional level. They had various kinds of support during that process: (a) mentoring (mentor's role was to facilitate discussion and to be a critical friend that provides "view from the outside"), (b) critical but constructive discussion, (c) activities designed to foster reflection and planning process, (d) tools for reflection - models, forms, questionnaires, vignettes, etc. and (e) knowledge building through networking. During that process, teachers developed 23 projects that revealed the opportunities teacher leadership has in creation of intercultural practice. Projects were analyzed in terms of different levels of integration of intercultural contents in the curriculum: from approach based on involvement of visible aspects of different cultures in curriculum, through approach based on inclusion of issues and perspectives of other cultures in curriculum, to approach based on critical thinking, activism and social justice. All projects managed to make a shift from mono-cultural practice (that represents values and provide visibi-

* E-mail: jekac@eunet.rs

** Advancing Participation and Representation of Ethnic Minority Groups in Education
(www.see-educoop.net/aeiq)

lity of dominant culture only) to multi-cultural practice (different minorities are visible, participate in school life, interact with each other and their perspectives are included in school curriculum). Results showed great potential teacher leadership has in promoting the image of autonomous professionals, creators of their own practice. Teachers became capable of *naming* the issues/obstacles they would like to change, of *voicing* those issues and of taking responsible action and commit themselves to the process of building capacity for personal, professional, and institutional transformation (*building alliances*). They started to perceive themselves as agents of change, autonomous professionals who create, change and improve their own practice.

Key words: intercultural education, curriculum, teacher leadership, parents' participation.

РАЗВИЈЕНОСТ МЕТАЛИНГВИСТИЧКИХ СПОСОБНОСТИ НА ПРЕДШКОЛСКОМ УЗРАСТУ КАО ПРЕДИКТОР УСВАЈАЊА ВЕШТИНА ЧИТАЊА И ПИСАЊА

*Емилија Лазаревић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Савремени приступ изучавања поремећаја читања и писања заснива се на препознавању симптома ових поремећаја код деце предшколског узраста. Померање фокуса са школског узраста на предшколски узраст омогућава благовремену примену превентивног и стимулативног рада на развоју предиктора који су повезани са каснијим успехом у усвајању вештина читања и писања. Резултати бројних истраживања у свету показују да су развијеност фонолошких варијабли, богатство лексичког фонда, препознавање и усвојеност концепата о писаном коду током предшколског узраста повезани са каснијим овладавањем вештинама читања и писања. Међутим, у нашој средини уобичајено је да се сметње које деца испољавају у усвајању ових вештина препознају и дијагностикују тек на млађем школском узрасту, када почињу значајно да се доводе у везу са школским постигнућем. У раду ће бити представљени резултати прве фазе логитудиналног истраживања о повезаности нивоа развоја говорно-језичких, металингвистичких и општих когнитивних способности на предшколском узрасту са успехом у усвајању читања и писања на школском узрасту. Циљ истраживања јесте да се испита развијеност металингвистичких способности на фонолошком нивоу код деце предшколског узраста. Испитиване су следеће металингвистичке способности: гласовна анализа и синтеза у речима, препознавање риме и способност аудитивне дискриминације. Такође ћемо приказати и добијене налазе о фонолошкој развијености деце са аспекта артикулације гласова нашега језика. У истраживању је учествовао пригодан узорак од шездесет петоро деце (35 дечака и 30 девојчица) предшколског узраста, просечне старости 6 година и 8 месеци. Резултати нашег истраживања указују на то да потпуно развијеност способности анализе има само 35,8% испитника. Процена нивоа развијености способности синтезе указује на појаву да се са сложености захтева у ајтемима повећавају и тешкоће испитаника у домену синтезе гласова у речима. Другим речима, највећи број испитаника има усвојену способност синтезе када су у питању једносложне речи (75% испитаника) и двосложне речи формиране од једноставних слоговних структура (83,2% испитаника). Ка-

* E-mail: elazarevic@rcub.bg.ac.rs

да су у питању двосложне речи састављене од комплексних слоговних структура, способност синтезе развијена је код мањег броја испитаника (63,9%), а само 28% испитаника има развијену синтезу у тросложним и вишесложним речима. У задатку препознавања риме испитаници су били успешнији на ајтемима код којих је фонолошка сличност била мање изражена на нивоу целе речи. Резултати процене способности аудитивне дискриминације указују на то да су испитаници постигли скорове који су за две стандардне девијације изнад просечних вредности и да у овом домену металингвистичке способности испољавају складан развој. Добијени подаци о фонолошком развоју са аспекта артикулације гласова указују да само 57,8% испитаника има уредну артикулацију, док чак 42,2% испитаника има поремећај у изговору гласова по типу различитих врста дисторзија и супституција. Добијени налази указују на недовољну развијеност фонолошких способности испитиване деце, што може водити ка слабијем успеху у усвајању вештина читања и писања. С обзиром на то да у нашој средини постоји мали број истраживања која доводе у везу развој ових металингвистичких способности са усвајањем вештина читања и писања, налази овог истраживања отварају бројна питања: који аспекти металингвистичке свести и у ком степену утичу на успех у почетном читању и писању, на ком нивоу је повезан развој металингвистичке свести са социјалним и едукативним чиниоцима, итд. Сагледавање развијености овог предиктора омогућиће нам планирање стратегија стимулативног рада са децом предшколског узраста, што може допринети смањењу поремећаја читања и писања који су и поред транспарентности ортографије нашег језика у порасту.

Кључне речи: деца предшколског узраста, развој писмености, предиктор читања и писања, металингвистичка способност, поремећаји читања и писања.

DEVELOPMENT OF METALINGUISTIC COMPETENCIES AT PRESCHOOL AGE AS A PREDICTOR FOR THE ACQUISITION OF READING AND WRITING SKILLS

*Emilija Lazarević**

Institute for Educational Research, Belgrade

Current approach in the research of reading and writing disorders is based on recognition of symptoms of these disorders in preschool children. Shifting of the focus from school children on to preschool age allows timely preventive measures and simulative work on development of predictors which are connected with the later achievements in the acquisition of reading and writing. Results from numerous international studies have showed that the development of phonological variables, richness of vocabulary, as well as the familiarity with the writing code concepts are connected with subsequent acquisition of reading and writing. Nevertheless, it is common in Serbia that the difficulties in acquisition of reading and writing are recognized at younger school age, when they are significantly related to the school achievements. In this paper we will present results of the first phase of longitudinal research on the relation between the level of development of speech/language, metalinguistic and general cognitive competencies at preschool age with the success in acquisition of reading and writing at school age. The main goal of this part of the research was to explore what is the level of the development of phonological metalinguistic competences in preschool children. Metalinguistic competencies were measured through following variables: word sound analysis and synthesis, recognition of rhyme and auditory discrimination ability. In addition, we will present results of the test which measures the level of development of sound articulation in Serbian. A convenient sample of 65 preschool children (35 boys and 30 girls), of mean age 6,8, participated in the research. The results of the research show that the acquisition of analysis of word's phonological structure is fully accomplished only by 35.8% of the sample. Results from the test related to the synthetic phonological abilities of preschool children point to the effect of negative correlation between complexity of the items in this task and accuracy of the participants. In other words, most of the children reached the level of full competence of word synthesis for monosyllabic words (75%) and disyllabic words with simple phonological structure of the syllable (83.2%). When it comes to the phonologically more complex disyllabic words synthesis competences are developed in smaller number of participants (63.9%), and only 28% of children were capable to

* E-mail: elazarevic@rcub.bg.ac.rs

synthesize three-syllabic or more complex words. In the task related to the rhyme recognition, children were more successful on the items with the lower overall phonological similarity. For the auditory discrimination task, participants scored results which were two standard deviations above the mean, showing that in this domain of metalinguistic development is at the expected level. Results related to the aspect of articulation of the sounds show that only 57.8% of children have regular articulation, and that 42.2% has different types of articulatory disorders at the level of sound distortion and substitutions. Overall, the results obtained in this part of the research show that preschool children who participated in this study did not demonstrate fully developed phonological competencies, which can lead to the underachievement in learning of reading and writing. Given that there is a small number of research which connect development of metalinguistic skills with acquisition of reading and writing in Serbia, the findings from this study raise numerous questions such as: which aspects of metalinguistic awareness and to what extent they influence the success at the initial stage of reading and writing, at what level is the development of metalinguistic awareness connected with the social and educational factors, etc. Full comprehension of this predictor will allow the planning of the strategies for stimulative work with preschool children, that can lead to the decrease of the rising number of reading and writing disorders, which are present regardless of the transparency of Serbian orthography.

Key words: preschool children, literacy development, predictor of reading and writing, metalinguistic competencies, reading and writing disorders.

ИНОВАТИВНИ ПРИСТУПИ
ПРЕДШКОЛСКОМ ОБРАЗОВАЊУ

INNOVATIVE APPROACHES
TO PRESCHOOL EDUCATION

УПОРЕДНА АНАЛИЗА РАЗВОЈА КРЕАТИВНОГ МИШЉЕЊА ПРЕДШКОЛАЦА ИЗ САНКТ ПЕТЕРБУРГА И БЕОГРАДА

Сања Филиповић*

Факултет ликовних уметности, Београд

Весна Јањевић Поповић

ОШ „20. октобар“, Београд

Елена Туник

Петроградска Академија за постдипломско педагошко образовање,
Санкт Петербург

Један од начина скретања пажње на потребу систематичнијег подстицања дечјег креативног израза јесте и снимање постојећег стања у овој области. Употреба *Вилијамсовог теста креативности* представља нове методолошке приступе у праћењу дечјег развоја. Циљ истраживања био је да се коришћењем *овог теста креативности* упореде резултати деце предшколског узраста из Београда и Санкт Петербурга. Узорком је обухваћено 570 деце из Београда и 910 из Санкт Петербурга, узраста од 5 до 7 година. Резултати истраживања указују на статистички значајне разлике у резултатима деце из Београда и Санкт Петербурга, у корист деце из Београда, када су у питању следеће компоненте: продуктивност, флексибилност, оригиналност, асиметрија-симетрија и наслов – вербални коментар. Претпоставља се да се кључна објашњења за овакве резултате могу тражити у концепцијским разликама које постоје између предшколских програма ликовног васпитања у поменутих градовима, као и у различитим методичким приступима у раду са децом предшколског узраста у области ликовног васпитања. Отворила су се питања разматрања квалитета непосредне васпитно-образовне праксе у предшколским установама и квалитативних поређења различитих концепција припремних предшколских програма.

Кључне речи: креативно мишљење, деца предшколског узраста, припремни предшколски програм, Београд, Санкт Петербург.

* E-mail: argus4@open.telekom.rs

COMPARATIVE ANALYSIS OF CREATIVE THINKING DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN'S IN SAINT PETERSBURG AND BELGRADE

*Sanja Filipović**

Faculty of Fine Arts, Belgrade

Vesna Janjević Popović

Primary school „20. oktobar“, Belgrade

Elena Tunik

St. Peterburge Academy of Postgraduate Pedagogical Education,
St. Peterburge

One way of pointing attention to the need for a more systematic support for children's creative expression is based on analyzing the current practices in this area. Williams's creativity test represents an innovative methodological approach in monitoring child development. The goal of the research was to use this creativity test for comparing results of preschool children in Belgrade and in Saint Petersburg. The sample included 570 preschool children from Belgrade and 910 children from Saint Petersburg, aged 5 to 7. Results point to statistically significant differences in children's results, whereas children from Belgrade had more positive results on the following components: productivity, flexibility, originality, asymmetry-symmetry and title – verbal comment. We assume that the key explanation for this data can be found in conceptual differences in preschool art curricula, as well as in the different methodical approaches in art teaching at the preschool level. The research raises the questions about the quality of educational practice in preschool institutions and about the qualitative comparisons of different conceptions of preparatory preschool programs.

Key words: creative thinking, preschool children, preparatory preschool programs, Belgrade, Saint Petersburg.

* E-mail: argus4@open.telekom.rs

ЕКОЛОШКА ДИМЕНЗИЈА ПРЕДШКОЛСКИХ ПРОГРАМА ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ ВАСПИТАЧА*

*Јасмина Клеменовић** и Станислава Марић Јуришин*

Филозофски факултет, Нови Сад

Почетак трећег миленијума обележен је општим буђењем свести о озбиљној претњи опстанку планетарног дома човека што се настоји разрешити концептом „одрживог друштва”, са једне стране. Са друге стране, промовише се идеја „друштва знања” као заједнице у којој је сваки појединац учитељ и ученик пред изазовима решавања комплексних проблема заједничког живљења у савременом свету ризика. У раду се истражује на који начин представљени сложени концепти проналазе место на предшколском нивоу система образовања и васпитања у нашој средини. Полази се од чињенице да је у више наврата, до сада, испитиван однос васпитача према еколошкој димензији васпитно-образовне праксе, па се у овом раду пажња усмерава на разумевање уочених појава посредством продубљених интервјуа. Разговори су вођени са дванаест васпитача новосадске предшколске установе која има дугу традицију у имплементацији еколошких програма. Циљ истраживања био је да се утврди на који начин васпитачи разумеју значај ових тема, како се припремају за рад, и у којој мери ангажовање у овим областима моделује њихово разумевање основних стратегија савременог васпитања и образовања. Добијени резултати показују да су, према мишљењу васпитача, ове идеје делимично заступљене у актуелним програмима, и да током школовања нису стекли знања за њихово разумевање и остваривање. Тек четвртина испитаних саговорника ради на увођењу иновација из ових области, иако су сви сагласни да су оне од изузетног значаја за рад са децом предшколског узраста. Намеће се закључак да нови садржаји, методе и поступци васпитно-образовног рада нуде прилику за измену перспективе и представљају подстицај за преиспитивање суштинских односа, при чему њихово истинско разумевање захтева промене у личним системима вредности.

Кључне речи: еколошки програми и активности, еколошка писменост, васпитачи, подстицање вишеструких способности.

* НАПОМЕНА: Саопштење је резултат рада на пројекту „Квалитет образовног система у Србији у европској перспективи“ бр. 179010 (2011-2014), чију реализацију финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

** E-mail: klementina@ptt.rs

ENVIRONMENTAL DIMENSION OF PRESCHOOL CURRICULA FROM THE PERSPECTIVE OF PRESCHOOL TEACHERS*

*Jasmina Klemenović** and Stanislava Marić Jurišin*

Faculty of Philosophy, Novi Sad

Beginning of the third millennium was characterized by the general raising of awareness about a serious threat to the survival of the planetary home of humans, on one hand, which tends to be solved with the concept of the “sustainable society”. On the other hand, an idea has been promoted about the “knowledge society” as a community in which each individual is both a teacher and a pupil in face of the challenges of solving complex problems of living together in the contemporary world of risk. The authors of the paper explore how the presented complex concepts find their place in the preschool level of education system in our environment. The paper is based on the fact that the preschool teachers’ attitudes towards environmental dimension of educational practice have already been examined on several occasions until now. Therefore, the attention of the paper is directed to understanding the phenomena through focused interviews. Interviews were conducted with twelve preschool teachers from the preschool institutions in Novi Sad, which has a long tradition in the implementation of environmental programs. The aim of this research was to determine how preschool teachers understand the importance of these issues, how they prepare for work, and to which extent their engagement in these fields forms their understanding of the basic strategies of the contemporary education. The obtained results show that, according to the opinion of the preschool teachers, these ideas are partially represented in the current programs, and that they did not acquire knowledge for their understanding and implementation during their education. Only a quarter of the interviewed respondents work on the introduction of innovations in these fields, although all of them agree that they are of a great importance for working with the preschool children. The conclusion is offered that the new contents, methods and procedures of educational work provide the opportunity for a change of perspective, representing an incentive to review the essential relationships, whereby their true understanding requires changes in personal systems of values.

Key words: environmental programs and activities, environmental literacy, preschool teacher, encouragement of multiple skills.

* NOTE: This presentation is the result of the Project “European Perspective on the Quality of Education in Serbia”, No. 179010 (2011-2014), financially supported by the Ministry of Science, Education and Technological Development of the Republic of Serbia.

** E-mail: klementina@ptt.rs

ИНДИВИДУАЛИЗОВАНА ПОДРШКА ЛИКОВНО КРЕАТИВНОМ ДЕТЕТУ У ВРТИЋУ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА

*Мирослава Којић**

Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Кикинда

Бројна истраживања указују на значај примене индивидуализованог приступа у раду са талентованом децом, посебно у области ликовног васпитања и образовања. У раду се проблематизује недовољна педагошка подршка ликовно талентованој деци у предшколској установи. Дат је приказ студије случаја која је спроведена у сарадњи професорке методике ликовног васпитања и васпитача. Студија случаја описује дечака који има две године и шест месеци, талентованог у области ликовног стваралаштва. Поред тога, описује се индивидуализована подршка која му је обезбеђена у дечијем вртићу као и праћење његовог напредовања. Педагошка подршка је подразумевала израду индивидуализованог програма подршке чији је циљ био подстицање напредовања дечјег развоја. Суштина програма подршке састојала се од: вербалних асоцијација у уводном делу активности које су подстицале машту детета, вербалне и невербалне комуникације одраслих током процеса стварања у главном делу које је дете конкретизовало у свом ликовном изразу, а у завршном делу је цртеж подстицао експресивни говор код детета. Напредак детета је праћен анегдотским забелешкама и скалама процене креативности које су конструисане за потребе овог истраживања. Резултати истраживања указују на то да је индивидуализована подршка имала позитиван утицај на развој детета. Процена ликовне креативности детета показује да је, након три месеца примене индивидуализоване подршке, дечак на нивоу хронолошког узраста детета између пет и шест година. Посебан напредак постигнут је у погледу оригиналности идеја и визуелног памћења које ликовни израз овог детета чине изузетним. Процењивање вербалне и семантичке флуентности показује да је дете, када су ове способности у питању, такође значајно испред свог хронолошког доба.

Кључне речи: ликовна креативност, индивидуализована подршка, предшколски узраст, предшколска установа.

* E-mail: kojicmb@gmail.com

INDIVIDUALIZED SUPPORT TO AN ARTISTICALLY CREATIVE CHILD IN KINDERGARTEN: A CASE STUDY

*Miroslava Kojić**

College of Professional Studies for Training Educators, Kikinda

Numerous studies point to the importance of using an individualized approach in working with talented children, especially in the field of art education. This paper addresses the lack of pedagogical support to artistically talented children in preschool institutions. It gives the overview of the case study conducted in collaboration between the professor of art education methodology and preschool teachers. The case study describes an artistically talented two-and-a-half-year old boy, the individualized support provided for him in the kindergarten, as well as the monitoring of his progress. Pedagogical support included the development of an individualized support program aimed at encouraging child development progress. The essence of the support program consisted of verbal associations in the introductory part of the activities that encouraged child's imagination; in the main part, it consisted of educators' verbal and non-verbal communication during the process of creation, which child concretized it in his artistic expression; and in the final part, drawings encouraged child's expressive language. Child development had been monitored through anecdotal notes and through creativity assessment scales which were designed for the purposes of this research. Research results indicate that the individualized support has had a positive impact on child's development. The assessment of child's artistic creativity shows that, after three months of individualized support, the boy is at the level of chronological age of a child between five and six years old. Significant progress has been achieved in terms of originality of ideas and visual memory that make this child's artistic expression extraordinary. The assessment of verbal and semantic fluency indicates that the child is also considerably ahead of his chronological age when it comes to these abilities.

Key words: artistic creativity, individualized support, preschool age, preschool institution.

* E-mail: kojicmb@gmail.com

ИНОВАТИВНИ ПРИСТУПИ
ШКОЛСКОМ ОБРАЗОВАЊУ

INNOVATIVE APPROACHES
TO SCHOOL EDUCATION

УВОЂЕЊЕ ИНОВАЦИЈА У НАСТАВУ КРОЗ РАЗВОЈ ШКОЛА

Дејан Станковић и Миља Вујачић*

Институт за педагошка истраживања, Београд

Развој школа (school improvement) представља посебну педагошку дисциплину која у фокус ставља решавање проблема и унапређење образовне праксе кроз конципирање и примену нових облика рада на нивоу целе школе. Иновације се, у овој перспективи, не тичу само наставника и његове наставе, већ се примарно односе на развој школе као својеврсни инструмент за унапређење наставе и учења. Како најделотворније увести новине у образовну праксу кроз активирање школских ресурса значајно је питање и за истраживаче и за оне који практично раде на развоју школа. У првом делу рада биће представљене карактеристике успешних програма/модела за развој школа. У другом делу рада биће представљен модел за развој школа чији је циљ подстицање стваралаштва, иницијативе и сарадње код ученика. Модел се тренутно спроводи у једној основној школи у Београду и заснива се на неколико кључних поставки: укључености целокупног наставног и стручног особља школе, континуираној стручној подршци школи, интегрисању програма у редовне школске активности, експериментацији у настави, сарадњи између наставника, промишљању о сопственој пракси и уведених педагошких новина, фацитацији промене и континуираном праћењу реализације модела (његових процеса и продуката). Модел се уводи у школу кроз рад са наставником, а који се превасходно састоји из: (1) реализације инструктивних дана; (2) реализације огледних часова и (3) рефлексije наставника на састанцима стручних и разредних већа. О поменутих поставкама и активностима биће дискутовано у контексту савремених сазнања о ефективном развоју школа, као и у односу на специфичности образовног система у Србији. У раду ће бити саопштени и први прелиминарни подаци о реализацији модела.

Кључне речи: развој школа, иновације, сарадња, рефлексивна пракса.

* E-mail: stadejan@gmail.com

INNOVATIONS IN TEACHING: SCHOOL IMPROVEMENT AS A PATHWAY

Dejan Stanković and Milja Vujačić*

Institute for Educational Research, Belgrade

School improvement is a field of educational research and practice putting focus on problem solving and change of educational practice through conceptualizing and implementing school-wide actions and innovations. Innovations, therefore, pertain not only to individual teachers and their teaching, but their primary concern is the whole school improvement as a pathway for teaching/learning improvement. How to effectively introduce innovations into educational practice by employing school resources is a central question for researchers and promoters of school improvement. The first part of the paper will be dealing with features of successful school improvement programs/models. In the second part of the paper, the authors will present a model for school improvement with the aim of enhancing students' creativity, initiative and cooperation. The model has been implemented in one primary school in Belgrade. Its basic features include: involvement of the whole school staff, continuing professional support to school, integrating the model into everyday school activities, teaching experimentation, teacher collaboration, teacher reflection, change facilitation, and ongoing monitoring of the model's implementation (its processes and outputs). The model has been introduced in school primarily through following activities (1) instructional days (2) experimental classes and (3) collaborative teacher reflection. These features and activities will be discussed in the light of the up to date knowledge on effective school improvement and particular context of the Serbian education system. The paper will also present preliminary data on the model implementation.

Key words: school improvement, innovation, teacher collaboration, teacher reflection.

* E-mail: stadejan@gmail.com

ИМПЛИЦИТНЕ ТЕОРИЈЕ КРЕАТИВНОСТИ НАСТАВНИКА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ: КОМПАРАТИВНА СТУДИЈА

*Славица Максић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Рад представља део пројекта иновирања васпитно-образовне праксе у једној београдској основној школи чији је циљ подстицање иницијативе, сарадње и стваралаштва ученика. Истраживање представља компаративну студију имплицитних теорија креативности наставника из школе која је укључена у пројекат и друге школе која није укључена у пројекат. У испитивању је учествовало по 30 наставника из сваке школе. Наставници су попунили упитник који је садржао питања отвореног типа, а подаци су обрађени квалитативно и квантитативно. Одговори о томе шта је креативност и како се испољава на основношколском узрасту категорисани су као карактеристике особе, процеса, продукта или средине (Модел 4 П). Одговори на питање о могућностима школе да допринесе развоју креативности категорисани су као аспекти школе, образовног система или друштва у целини. Резултати указују да се у обе школе креативност, пре свега, види као креативна особа, док су манифестације креативности на основношколском узрасту чешће виђене као креативни процес. Допринос школе развоју креативности ученика види се највише у редовним наставним активностима, ваннаставним активностима и школској клими. С друге стране, наставници из школе укључене у пројекат чешће у односу на наставнике из школе са којом су поређени наводе утицај средине када говоре о манифестацијама креативности на основношколском узрасту. Такође, наставници из школе укључене у пројекат чешће од наставника из друге школе виде ваннаставне активности као начин да школа допринесе развоју креативности. Импликације ових налаза дискутоване су у контексту реализације пројекта који је започет у првој школи.

Кључне речи: имплицитне теорије, креативност, основна школа, наставници, компаративна студија.

* E-mail: smaksic@ipisr.org.rs

PRIMARY SCHOOL TEACHERS' IMPLICIT THEORIES: A COMPARATIVE STUDY

*Slavica Maksić**

Institute for Educational Research, Belgrade

The research presented in the paper is a part of the educational innovation project in one Belgrade primary school which aimed at supporting students' initiative, cooperation and creativity. Research was a comparative study of implicit theories of creativity of teachers from the school included in the project and another school not included in the project. Research study was done with 30 teachers from each school, which were administered an open ended questionnaire, while data were analyzed qualitatively and quantitatively. Answers to the question about creativity concept and its manifestation on primary school level were categorized as creative person, process, product or press (4 P's Model). Answers about contributions of the school to the development of the creativity were categorized as aspects of the school, educational system or society. The findings showed that in both schools creativity was dominantly conceptualized as a creative person, but its manifestation on primary school level was viewed as a creative process. Contributions of the school to the development of students' creativity were seen dominantly in regular teaching activities, extra-curricular activities, and school climate. On the other side, teachers from the school included in the project referred to the creative press more frequently than teachers from the other school when they defined manifestations of creativity at the primary school level. Also, teachers from the school included in the project more frequently pointed to extra-curricular activities as the way to support creativity at school. Implications of the research findings were discussed in the context of the further development of the innovation project.

Key words: implicit theories, creativity, primary school, teachers, comparative study.

* E-mail: smaksic@ipisr.org.rs

ИМПЛИЦИТНЕ ТЕОРИЈЕ КРЕАТИВНОСТИ НАСТАВНИКА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА

*Јелена Павловић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Рад представља студију случаја једне београдске школе, у којој је започет пројекат са циљем да се подстакне иницијатива, сарадња и стваралаштво ученика. Предмет истраживања представља иницијално испитивање имплицитних теорија наставника о креативности. У првом делу истраживања учествовало је 30 наставника. Наставници су попуњавали упитник који је садржао питања отвореног типа. Одговори наставника на питања о томе шта је креативност и како се испољава на основношколском узрасту класификовани су у категорију: креативне особе, процеса, продукта или средине (4П модел). Одговори на питање како школа може допринети развоју креативности ученика анализирани су на нивоу учионице, образовног система и друштва. У другом делу истраживања 10 наставника је учествовало у фокус групи са циљем партиципативне валидације налаза. У одговорима наставника на питање о томе шта је креативност преовлађује опис креативне особе, што упућује на индивидуалистичко виђење креативности. У описима манифестација креативности на основношколском узрасту преовлађује опис креативног процеса, што указује на развојно виђење креативности. Из угла наставника, школа у значајној мери може допринети развоју креативности, најпре, кроз наставне и ваннаставне активности. Међутим, подаци из фокус групе указују на препреке са којима се наставници сусочавају у подстицању креативности ученика које се односе на недовољно вредновање креативности у друштву и неадекватна улагања у развој креативности у школи. У завршном делу дискутује се о импликацијама ове студије случаја за планирани пројекат.

Кључне речи: креативност, имплицитне теорије, основна школа, студија случаја, наставници.

* E-mail: pavlovich.jelena@gmail.com

PRIMARY SCHOOL TEACHERS' IMPLICIT THEORIES OF CREATIVITY: A CASE STUDY

*Jelena Pavlović**

Institute for Educational Research, Belgrade

The paper presents a case study of a school in Belgrade, in which a project has been initiated in order to enhance students' initiative, cooperation and creativity. The research subject was teachers' implicit theories of creativity. In the first part of the study, 30 teachers were administered a questionnaire with open ended questions. Teachers' answers about the concept of creativity and its manifestation at the primary school level were categorized into the category of the creative person, process, product or press (4 P's Model). Answers to the question how school can contribute to the development of students' creativity were categorized as contributions at the level of the classroom, educational system and society. In the second part of the study, 10 teachers participated in a focus group interview in order to obtain participant validation of the study. In teachers' answers about the concept of creativity a view of the creative person prevailed, which pointed to an individualistic view of creativity. Description of the creative process prevailed in teachers' answers about manifestations of creativity at the primary school level, pointing to a developmental view of creativity. From the teachers' perspective, school can contribute to the development of creativity through regular teaching activities and extra-curricular activities. However, focus group data pointed to the obstacles teachers face in fostering creativity of their students, which related to underestimation of creativity in society and insufficient investment in supporting creativity at the school level. Implications of the study for carrying out the project were discussed in the final part of the paper.

Key words: creativity, implicit theories, primary school, case study, teachers.

* E-mail: pavlovich.jelena@gmail.com

ОДНОС НАСТАВНИЧКИХ УВЕРЕЊА О КРИТИЧКОМ МИШЉЕЊУ И АКТИВНОСТИ УСМЕРЕНИХ НА ПОСТИЦАЊЕ КРИТИЧКОГ МИШЉЕЊА КОД УЧЕНИКА

Снежана Мирков* и Ивана Ћировић

Институт за педагошка истраживања, Београд

На репрезентативном узорку наставника основних школа у Србији (N=1441) примењен је експлоративни упитник конструисан за потребе обимнијег истраживања о подстицању стваралаштва, иницијативе и сарадње код ученика. Анализирани су одговори наставника на 20 тврдњи којима се испитују уверења о критичком мишљењу, истраживачком раду и групном раду, као и на 28 тврдњи у оквиру којих су извештавали о мери у којој се ангажују у активностима усмереним на подстицање критичког мишљења, истраживачког рада и групног рада, да би се утврдило могу ли се на основу наставничких уверења предвидети активности усмерене на подстицање критичког мишљења. Факторском анализом су наставничка уверења груписана у пет фактора, док се структура наставничких активности може описати помоћу три фактора. Регресионим анализама утврђено је да се на основу пет фактора наставничких уверења могу предвиђати наставничке активности из три домена. *Подстицање продукције и разраде идеја, анализирања и испробавања различитих приступа у решавању проблема* може се предвидети на основу: спремности на подстицање независног мишљења, постављања питања и дискусије на часу; отворености за критику и слободу мишљења код ученика; негативних ставова према дискусији на часу, постављању питања и изражавању мишљења. *Подстицање дискусије, постављања питања, извођења закључака, дефинисања и анализирања проблема и аргументовања става* могу се предвидети на основу: спремности на подстицање независног мишљења, постављања питања и дискусије на часу; отворености за критику и слободу мишљења код ученика; негативних ставова према дискусији на часу, постављању питања и изражавању мишљења. *Ангажовање у увођењу иновација* може се предвидети на основу: спремности на подстицање независног мишљења, постављања питања и дискусије на часу; негативних ставова према групном раду ученика у настави; тражења послушности, негативних ставова према подстицању иницијативе ученика у доношењу одлука, анализирању проблема и постављању питања.

Кључне речи: наставници основне школе, подстицање критичког мишљења, уверења, активности.

* E-mail: smirkov@rcub.bg.ac.rs

RELATIONSHIP BETWEEN TEACHERS' BELIEFS ON CRITICAL THINKING AND ACTIVITIES DIRECTED TOWARDS THE ENCOURAGEMENT OF CRITICAL THINKING OF STUDENTS

Snežana Mirkov and Ivana Ćirović*

Institute for Educational Research, Belgrade

On the representative sample of primary school teachers in Serbia (N= 1441), the explorative questionnaire was used which was constructed for the larger research on encouragement creativity, initiative and cooperation among students. The teachers' responses to the 20 statements which examine beliefs on critical thinking, inquiry based learning and group work were analyzed, as well as the 28 statements where they reported on the levels of their engagement in activities directed to stimulation of critical thinking, inquiry based learning and group work, in order to determine whether the activities directed to stimulation of critical thinking can be predicted based on teachers' beliefs. Factor analysis was applied and teachers' beliefs were grouped within five factors, while the structure of teacher's activities was described by three factors. Regression analysis was used to determine that the three domains of teachers' activities can be predicted based on the five factors of teachers' beliefs. *Stimulation of production and elaboration of ideas, analysis and trying out of the different approaches in solving problems* can be predicted based on: the readiness of independent thinking, asking questions and discussions during class; openness to criticism and freedom of opinion among students; negative attitudes towards discussion in the class, asking questions and expression of opinions. *Stimulation of discussion, asking questions, deduction of conclusions, defining and analyzing problems and argumentation* can be predicted based on: the readiness to stimulate independent thinking, asking questions and discussion during class; openness to criticism and freedom of opinion among students; negative attitudes towards discussion in the class, asking questions and expression of opinions. *Engagement in the introduction of innovations* can be predicted based on: the readiness to stimulate independent thinking, asking questions and discussion during class; negative attitudes towards group work among students; requesting obedience, negative attitudes towards the stimulation of students' initiative in decision making, problem analysis and asking questions.

Key words: primary school teachers, stimulation of critical thinking, beliefs, activities.

* E-mail: smirkov@rcub.bg.ac.rs

КАКО ЗАИНТЕРЕСОВАТИ УЧЕНИКА ЗА УЧЕЊЕ: ПЕРСПЕКТИВА НАСТАВНИКА

*Наташа Лалић-Вучетић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Потреба да се развија унутрашња мотивација за учење не само да је значајна са становишта науке и проширивања теоријских сазнања уопште, већ је важна и за образовни процес у нашим школама. Може се рећи да мотивација обједињује и покреће све остале компоненте значајне за крајње исходе наставе. У раду су представљени резултати истраживања чији је циљ сагледавање перспективе наставника о развијању унутрашње мотивације ученика за учење. Истраживачки материјал прикупљен на фокус групама, транскрибован је и подвргнут квалитативној тематској анализи. Узорак истраживања чинило је 30 наставника из основних школа у Београду. Резултати истраживања показују да мотивисање ученика за учење из перспективе наставника подразумева следеће претпоставке: (1) целовитији контекст за учење са нагласком на проблемском приступу настави – „постављање питања, истраживање, откривање одговора, прављење мреже значења за различите предметне области”; (2) „измештање” из уобичајених наставних ситуација и избегавање рутине, као и показивање тенденције ка креативности; (3) подстицање снажних емоција у току активности – на пример, „урањање у активност, опчињеност, одушевљење, уживљавање” и (4) повезивање са реалношћу и примерима из живота (актуализовање садржаја које деца уче). Такође, резултати истраживања показују да наставници увиђају и наглашавају да је унутрашњу мотивацију за учење потребно подстицати и развијати. Може се рећи да је једно од значајних питања у истраживању долажење до методичких претпоставки о развијању унутрашње мотивације за учење.

Кључне речи: мотивација, учење, наставници, ученици.

* E-mail: nlalic@rcub.bg.ac.rs

HOW TO GET A STUDENT TO BE INTERESTED IN LEARNING: TEACHERS' PERSEPECTIVE

*Nataša Lalić-Vučetić**

Institute for Educational Research, Belgrade

The need for the development of intrinsic motivation for learning is not only important from the perspective of science and the expansion of theoretical knowledge in general, but is also important for the educational process in our schools. It can be argued that motivation integrates and initiates all other components that are significant for final teaching outcomes. In this paper we present the research results with the aim to consider the teachers' perspectives on the development of intrinsic students' motivation for learning. The research was conducted on focus groups and the material was transcribed and the thematic qualitative analysis was applied. The research sample consisted of 30 primary school teachers from Belgrade. Research results show that the motivation of students for learning from the perspective of teachers includes following assumptions: (1) a more comprehensive context for learning with emphasis on problem solving approach in teaching (*asking questions, research, discovering answers, making of the network of meanings for different subject areas*); (2) "getting out" of the usual teaching situations and avoiding routine, as well as showing tendency towards creativity; (3) encouragement of strong emotions during activities (e.g. "going deeply" into the activity, fascination, enthusiasm, getting into the spirit of things) and (4) making connections with the reality and real life examples (actualization of contents which are learned). Also, research results show that teachers notice and emphasize that the intrinsic motivation should be encouraged and developed. It can be said that one of the significant issues of this research is the reaching of methodic assumptions which could stimulate intrinsic motivation for learning.

Key words: motivation, learning, teachers, students.

* E-mail: nlalic@rcub.bg.ac.rs

САВРЕМЕНИ ДРУШТВЕНИ ТРЕНДОВИ И АКТИВНО УЧЕЊЕ

*Јелена Јоксимовић** и *Ана Пешикан*
Филозофски факултет, Београд

Процес образовања увек се одвија у одређеном друштвеном контексту који значајно утиче на његове циљеве, садржај и методе наставе/учења. Рад представља теоријско разматрање односа савремених друштвених трендова и активног учења и одговара на питање колико концепт активног учења излази у сусрет захтевима које промене у друштву доносе. У раду доводимо у везу релевантне аспекте активног учења/активне наставе и оно што теоретичари социологије и економије истичу као савремене друштвене трендове: глобализација; нови начини комуникације; промењен свет рада; бројни социјални изазови и пораст употребе савремених технологија. За суочавање са променама ученику су потребне способности критичког мишљења, метакогниције, доношења одлука, сарадње, тимског рада, креативност, иновативност, способност преузимања одговорности и коришћења савремених технологија. У раду анализирамо потенцијале активног учења за развој таквих компетенција. Крећемо од основне поставке да ученик кроз социјалну интеракцију са наставником, другим ученицима и ресурсима изграђује властита знања, тј. речено терминологијом активног учења: од настојања да што више ученика, што дуже времена буде у релевантним активностима. Да би се ово реализовало, неопходно је коришћење веће палете метода учења/наставе и наглашавање организационе, мотивационе и афективне улоге наставника, што доводи до реализације већег броја важних (а прилично занемарених) васпитно-образовних циљева. Урађена анализа показује да, концептуално гледано, активно учење добро излази у сусрет захтевима које савремени друштвени контекст поставља пред младе и омогућава адекватну припрему ученика за живот у динамичним променама савременог света.

Кључне речи: активно учење/активна настава, улоге наставника, компетенције ученика, друштвени трендови.

* E-mail: jelena_joksimovic@ymail.com

MODERN SOCIAL TRENDS AND ACTIVE LEARNING

Jelena Joksimović and Ana Pešikan*

Faculty of Philosophy, Belgrade

Education is always happening in a certain social context. This context determines education in many ways: its aims, content and learning/teaching methods. This paper is considering theoretical relations between modern social trends and key features of active learning/teaching concept. We are answering on how much active learning can respond to a new demanding social situation. We are intersecting relevant aspects of active learning and the trends that modern sociologists and economists recognize as trends that are shaping world today: globalization; new ways of communication; changing shape of work; numerous social challenges and ascending usage of ICT. Teaching/learning process must equip student for this constantly changing environment with following competencies: critical thinking, meta-cognition, decision making, cooperation, team-work, creativity, innovation, taking responsibility and the use of modern technology. In this paper we are analysing how active learning can develop these competencies. We are starting from basic postulate which sets student in the position to build his/hers own knowledge through social interaction with teacher, other students and resources. In active learning terminology it means: as many as possible students should be involved in relevant activities. For this to be implemented it is necessary to use larger range of teaching/learning methods and to accent organizational, motivational and affective role of teacher. Taken together, this leads to the realization of a number of important (and so far quite neglected) educational goals. Findings of the analysis show that, in its concept, active learning provides an adequate preparation of students for life in the turbulent, dynamic changing modern world.

Key words: active learning/teaching, teachers' roles, students' competencies, social trends.

* E-mail: jelena_joksimovic@ymail.com

ЛИЧНЕ ТЕОРИЈЕ НАСТАВНИКА О УВОЂЕЊУ КООПЕРАТИВНОГ УЧЕЊА У НАСТАВУ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА

*Славица Шевкушић** и *Владимир Џиновић*
Институт за педагошка истраживања, Београд

Резултати бројних истраживања доследно указују на то да различити модели кооперативног учења значајно доприносе бољем постигнућу ученика и унапређивању њихових социјалних и емоционалних компетенција. Међутим, ова наставна стратегија се релативно ретко примењује у школама у Србији, о чему сведоче налази домаћих истраживања, као и међународних студија постигнућа ученика основних школа (TIMSS 2003 и TIMSS 2007). Имајући у виду истраживања која показују да су лична уверења и теорије наставника један од најбољих предиктора њиховог понашања у школском контексту, наша претпоставка јесте да је такво стање, претежно, последица тога што су личне теорије наставника о настави и учењу недовољно усклађене са савременим педагошко-психолошким теоријама о значају сарадње за когнитивни и социјални развој. У складу са претпоставком, спровели смо истраживање чији је циљ био да упознамо личне теорије наставника о сарадњи и примени кооперативног учења у настави, да подстакнемо њихово преиспитивање и олакшамо процес креирања нових личних теорија. Да бисмо реализовали овај циљ, у оквиру студије случаја организоване су три сесије у трајању од три сата са групом наставника, на којима смо применили технике конструктивистичког и РЕБТ саветовања (Лествичење, Пирамидисање, АБЦ, Сократовски дијалог). Аудио снимци сесија су транскрибовани и анализирани квалитативном тематском анализом и анализом конструктата. Учесници истраживања су наставници који предају предмете природних наука и математику (N=8) у једној основној школи у Београду. У овом раду биће приказани резултати који пружају одговоре на три питања: (1) какав је њихов однос према увођењу иновација у наставни рад; (2) у којој мери су наставници упознати са кључним карактеристикама планирања и извођења кооперативних облика учења и (3) каква су њихова лична уверења о значају сарадње између ученика у процесу учења.

Кључне речи: личне теорије наставника, кооперативно учење, студија случаја, предмети природних наука.

* E-mail: ssevkusic@rcub.bg.ac.rs

TEACHERS' PERSONAL THEORIES ON IMPLEMENTATION OF COOPERATIVE LEARNING IN TEACHING PROCESS: A CASE STUDY

Slavica Ševkušić and Vladimir Džinović
Institute for Educational Research, Belgrade

Results from numerous studies consistently underline that different models of cooperative learning have significant impact on students' achievements and improvement of their social and emotional competencies. This teaching practice is however relatively seldom implemented in schools in Serbia, which is reflected both in the local studies, as well as in the international surveys of students' achievements and competencies in primary schools (TIMSS 2003 and TIMSS 2007). Given that research have shown that teacher's personal beliefs and theories are one of the best predictors of their school practices, our hypothesis is that the current state in Serbia is mainly a consequence of insufficient adjustment between teachers' personal theories on teaching and learning and current pedagogical-psychological theories on importance of cooperation for cognitive and social development. In line with this hypothesis, we conducted a research which main goal was to examine teachers' personal theories on cooperation and implementation of cooperative learning in a classroom, with the intention to facilitate teachers' reassessment and to ease the process of creating new personal theories. In order to achieve this goal, we organized a case study that consisted of three 3-hour long sessions with a group of teachers of natural sciences and mathematics (N=8) in one primary school in Belgrade. We used the techniques from constructivist and REBT counselling (Laddering, Pyramiding, ABC, Socratic dialog). The audio recordings of these sessions were transcribed and analysed with qualitative thematic analysis and analysis of the constructs. In this paper we will present results that provide answers on three questions: (1) what is the teachers' relation towards the introduction of innovation in teaching process; (2) to what extent are teachers familiar with key characteristics of planning and realisation of cooperative form of learning; (3) what are their personal beliefs on the role of cooperation among students during the process of learning.

Key words: personal theories of teachers, cooperative learning, case study, natural science subjects.

* E-mail: ssevkusic@rcub.bg.ac.rs

ПЕДАГОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ РАЗЛИЧИТИХ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА ДИЈАЛОГА У НАСТАВИ

*Владета Милин**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Дијалог у настави представља проблем који добија све већи значај у савременој педагогији, али и у другим научним дисциплинама – психологији, лингвистици, филозофији и тако даље. У овом раду се проучавају различита схватања дијалога у настави, како би се понудило њихово класификовање и концептуално одређење, а затим размотриле импликације тих концептуализација. Будући да у доступној литератури не постоји довољно обухватна класификација ширих филозофских и теоријских приступа појму *дијалог у настави*, овде се представља подела коју је осмислио аутор, а у којој се издвајају три концептуализације: (1) дијалог као наставна метода, (2) дијалог као ко-конструкција знања и (3) дијалог као облик васпитнообразовне праксе. Дијалог као наставна метода подразумева дидактички обликован разговор наставника са ученицима како би се обрадио одређени наставни садржај. Ово схватање одговара традиционалном дидактичком приступу у којем се наглашавају активности наставника којима преносе наставне садржаје ученицима. Дијалог као ко-конструкција знања односи се на размену између наставника и ученика, али и ученика између себе, у којој се преговара о значењима у процесу колаборативног сазнавања. Фокус је на активирању сазнајног потенцијала дијалогске размене у настави. Схватање дијалога као облика васпитнообразовне праксе полази од тезе да је дијалогичност једно од основних обележја васпитања и образовања, али да је испољавање дијалога у настави условљено конкретним културно-историјским контекстом. Овај приступ карактерише усмереност на васпитнообразовне, али и шире друштвене, културне и политичке односе који прожимају дијалогску комуникацију у настави. Свака од наведених концептуализација подразумева специфично педагошко усмерење и има различите теоријске и практичне педагошке импликације. Другим речима, концептуализација дијалога у настави припада одређеној педагошкој парадигми, суштински је повезана са дефинисањем других фундаменталних педагошких појмова, као и са дидактичким решењима која се прописују и примењују у наставној пракси.

Кључне речи: дијалог у настави, дијалог као наставна метода, дијалог као ко-конструисање знања у настави, дијалог као облик васпитнообразовне праксе.

* E-mail: vmilin@rcub.bg.ac.rs

PEDAGOGICAL IMPLICATIONS OF VARIOUS CONCEPTUALIZATIONS OF CLASSROOM DIALOGUE

*Vladeta Milin**

Institute for Educational Research, Belgrade

A concept of classroom dialogue becomes more significant in contemporary pedagogy, as well as in other disciplines like psychology, linguistics, philosophy, etc. In this paper, various notions of classroom dialogue are discussed, in order to propose new classification and conceptualization, and consider their pedagogical implications. Since none of the classifications is wide enough to include various philosophical and theoretical approaches to the concept of classroom dialogue, the author presents his attempt to divide them into three main conceptualizations: (1) dialogue as a teaching method, (2) dialogue as a co-construction of knowledge, and (3) dialogue as a form of educational praxis. Dialogue as a teaching method refers to the didactically shaped conversation between teacher and students, in order to help them to cope with the curriculum content. This conceptualization is in line with the traditional didactic approach, which stresses teacher's activities in transmitting contents to students. Dialogue as a co-construction of knowledge can be understood as an exchange that happens between teacher and students, and among students themselves, in which negotiations of meanings occur in the process of collaborative learning. Focus is on activating the cognitive potential of the dialogical exchange in classroom. Dialogue as a form of educational praxis underlines the notion that dialogism is one of the hallmarks of education, and that every classroom dialogue is determined by culture-historical context. This conceptualization considers educational, as well as wider social, cultural, and political relationships that pervade dialogic communication in classroom. Each of these conceptualizations has specific pedagogical references, i.e. theoretical and practical implications. In other words, every conceptualization of classroom dialogue is part of a distinctive educational paradigm and is related to defining other fundamental pedagogical concepts, and promoting didactic solutions in teaching practice.

Key words: classroom dialogue, dialogue as a teaching method, dialogue as a co-construction of knowledge in classroom, dialogue as a form of educational praxis.

* E-mail: vmilin@rcub.bg.ac.rs

РАЗВИЈАЊЕ ПРОБЛЕМСКЕ СИТУАЦИЈЕ У НАСТАВИ

*Вера Ж. Радовић**

Учитељски факултет, Београд

У раду су анализирани различити теоријски и практични приступи који се у процесу реализације наставе у основној школи могу користити за развијање проблемске ситуације у функцији развоја дивергентног мишљења ученика. Анализом су обухваћени проблемско усмено излагање (загонетне приче, прича–расуђивање и др.), проблемска питања (посебно тзв. отворена питања, без задатих смерница у трагању за одговором), дидактичке игре (језичко-литерарне игре, математичке занимљивости, музичке игре и др.), примена дидактичких медија и др. Основни циљ јесте да се укаже на поједине методе и методичке поступке којима се у систему проблемске наставе, али и изван њега – развијањем проблемске ситуације – може подстаћи флуентност, флексибилност и оригиналност мишљења ученика, као и мотивација ученика за истраживање и откривање природне и друштвене стварности. Резултати анализе показују да постоје одређени дидактички захтеви и препоруке који наведене методе и методичке поступке могу учинити ефикасним приступима у развијању проблемске ситуације, попут: прилагођености способностима и искуству ученика одређеног узраста и, истовремено, усмерености ка изазивању мисаоног напора („когнитивног конфликта“) и емоционалног ангажовања; успостављање логичке и садржајне везе између начина на који наставник развија проблемску ситуацију и начина на који поставља проблем, као и начина на који ученици перципирају проблемску ситуацију, тј. уочавају проблем; неопходност селекције наставних садржаја с обзиром на структурални и садржајни потенцијал за развијање проблемске ситуације.

Кључне речи: основношколска настава, проблемска ситуација, проблемско усмено излагање, проблемска питања, дидактичке игре.

* E-mail: vera.radovic@uf.bg.ac.rs

DEVELOPING PROBLEM SITUATION IN TEACHING

*Vera Ž. Radović**

Teacher Training Faculty, Belgrade

In this paper we analyze the different theoretical and practical approaches to the process of teaching in primary school which can be used to develop the problem situation in function of development of divergent thinking of students. The analysis included problem-oral presentation (mysterious stories, story reasoning, etc.), problem questions (especially so-called open questions, which come without guidance for answers), didactic games (linguistic-literary games, mathematical curiosities, musical games, etc.), the use of didactic media, etc. The main objective is to highlight the various methods and methodological approaches that in the problem solving system, and outside of that system – by developing problem situation - may encourage fluency, flexibility and originality of thinking of students, as well as students' motivation to explore and discover the natural and social reality. The results of the analysis show that there are certain didactic requirements and recommendations for mentioned methods and methodological approaches which can make them effective in developing problem situation. They include: adjustment to the abilities and experience of students of a certain age and, at the same time, focus on a provoking effort in thinking ("cognitive conflict") and emotional engagement; establishment a logical and meaningful connections between the way the teacher develops a problem situation and how she/he defines the problem, as well as how students perceive the problem situation, i.e. recognize problem; necessity of selection of educational contents depending on its structural and substantial potential for the developing of problem situation.

Key words: Primary school education, problem situation, problem-oral presentation, problem questions, didactic games.

* E-mail: vera.radovic@uf.bg.ac.rs

УЛОГА УЏБЕНИЧКИХ ТЕКСТОВА У РАЗВОЈУ ФУНКЦИОНАЛНОСТИЛИСТИЧКИХ КОМПЕТЕНЦИЈА КОД УЧЕНИКА НА ПРЕЛАСКУ ИЗ РАЗРЕДНЕ У ПРЕДМЕТНУ НАСТАВУ

*Милка Николић**

Учитељски факултет, Ужице

Уџбеник је жанр научноуџбеничког подстила. У уџбеничком тексту јављају се језичке одлике које лингвисти сматрају карактеристичним за научни функционални стил. Уџбенички текст представља пример начина изражавања својственог науци. Из те перспективе може се говорити о улози уџбеничког текста у развоју функционалистичке компетенције код ученика. За ученика петог разреда посебну тешкоћу представља сусрет са новим наставним садржајима из различитих наука (биологија, географија и историја). Потребно је да се ученик у четвртном разреду оспособи за што боље разумевање текстова у уџбеницима који га очекују у петом разреду. Циљ овог истраживања јесте да се испита колико текстови у уџбеницима из познавања природе и друштва за четврти разред могу допринети да се ученик оспособи за разумевање научног стила. Предмет нашег интересовања јесу синтаксичке конструкције које се реализују као заједничке карактеристике научних текстова независно од садржаја. Корпус овог лингвистичког истраживања чине уџбеници из познавања природе и друштва за четврти разред објављени код различитих издавача. Синтаксичке карактеристике уџбеничких текстова испитиване су структурно-семантичком анализом. Анализа је показала да се у свим уџбеницима јављају основне карактеристике научног функционалног стила: (1) употреба непредикатске синтаксичке јединице уместо предикатске синтаксичке конструкције; (2) употреба деагентизованих синтаксичких конструкција. Из лингвистике је познато да се наведене синтаксичке карактеристике јављају у научном функционалном стилу различитих европских језика. Препоручује се да се у настави српског језика ученици обучавају да, у складу са усвојеним знањем из граматике, запажају наведене одлике научног стила. Опажајући одлике начина изражавања својственог науци, ученик ће постићи већи успех у усвајању знања, разумевању и практичној примени знања из науке.

Кључне речи: уџбенички текст, функционалистичка компетенција, научни функционални стил, познавање природе и друштва.

* E-mail: milkanikl@ptt.rs

THE ROLE OF TEXTBOOK TEXTS IN THE DEVELOPMENT OF FUNCTIONAL-STYLISTIC COMPETENCES OF STUDENTS IN THE TRANSITION FROM CLASS TEACHING TO SUBJECT TEACHING

*Milka Nikolić**

Teacher Training Faculty, Užice

The textbook is a genre of scientific-textbook sub style. In the textbook text, we encounter linguistic features which linguists believe to be characteristic of the scientific-textbook style. The textbook text is an example of the manner of expression distinctive of science. From this aspect, we can speak about the role of the textbook text in the development of functional-stylistic competences of students. A particular difficulty for a fifth grader lies in the contact with the new curriculum content of different sciences (biology, geography and history). It is necessary to train students for a better understanding of the texts they will find in the books for the fifth grade, while they are still in the fourth grade. The goal of this study is to determine to what extent texts from Science and Social Studies textbooks for the fourth grade can contribute in training the student to comprehend the scientific style. The subject of our interest is syntactic structures which are realized as common characteristics of scientific texts, regardless of the content. The body of this linguistic study is Science and Social Studies textbooks for the fourth grade, published by different publishers. Syntactic characteristics of textbook texts were examined by structural-semantic analysis. The analysis showed that all textbooks featured the basic characteristics of the scientific-functional style: (1) the use of the non-predicative syntactic unit, instead of the predicative syntactic structure; (2) the use of depersonalized (deagentized) syntactic structures. It is known in linguistics that these syntactic characteristics occur in scientific-functional style of various European languages. We recommend that in Serbian Language classes, students should be trained, in accordance with the adopted grammar knowledge, to observe the listed characteristics of the scientific style. By observing the characteristics of the scientific manner of expression, the student will achieve better results in acquiring knowledge, understanding, and practical application of the scientific knowledge.

Key words: textbook text, functional-stylistic competence, scientific-functional style, Science and Social Studies.

* E-mail: milkanikl@ptt.rs

СТРАТЕГИЈЕ РАДА СА НЕУСПЕШНИМ УЧЕНИЦИМА ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ СТРУЧНИХ САРАДНИКА

*Николета Гутвајн**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Проучавања образовне праксе показују да примереност и успех појединих стратегија рада са неуспешним ученицима зависе од услова у којима се изводе, школских ресурса и личних карактеристика ученика и наставника. Иако се помоћ ученицима у превазилажењу школског неуспеха увек сматрала једним од главних задатака стручних сарадника у школи, у новијој педагошкој литератури малобројна су истраживања у којима се проблем школског неуспеха разматра из перспективе стручних сарадника. Циљ нашег истраживања јесте да утврдимо како стручни сарадници опажају исходе примене различитих стратегија рада са неуспешним ученицима. Истраживање је спроведено током школске 2011/2012. године. Узорак истраживања је пригодан и чине га 34 стручна сарадника (14 педагога и 20 психолога) из 24 средње школе (гимназије и стручне школе) из Србије. У истраживању је примењен полуструктурирани интервју. Определили смо се за квалитативну анализу прикупљеног материјала, што омогућава дубљи увид у лична значења која стручни сарадници приписују школском неуспеху и начинима његовог превазилажења. Коришћени аналитички поступак представља облик квалитативне тематске анализе која подразумева трагање за доминантним обрасцима у прикупљеном материјалу. Налази истраживања показују да је, према мишљењу највећег броја стручних сарадника, најефикаснија стратегија у раду са неуспешнима израда индивидуалних планова напредовања ученика које реализују у сарадњи са разредним старешином и предметним наставницима. Наводећи неопходне услове за остваривање позитивних исхода у раду са неуспешнима ($f=63$), стручни сарадници као најважније издвајају: упорност, истрајност и посвећеност одраслих и деце ($f=18$), индивидуални приступ ученику ($f=17$), сарадњу свих учесника у васпитно-образовним ситуацијама ($f=15$), креативност у раду одраслих ($f=13$). Унапређивање квалитета учења и примена разноврсних стратегија рада, може позитивно утицати на понашање и постигнуће неуспешних ученика.

Кључне речи: стратегије подршке неуспешном ученику, стручни сарадници, средња школа, квалитативна анализа.

* E-mail: ngutvajn@rcub.bg.ac.rs

STRATEGIES FOR WORKING WITH UNDERACHIEVING STUDENTS FROM THE PERSPECTIVE OF SCHOOL COUNSELLORS

*Nikoleta Gutvajn**

Institute for Educational Research, Belgrade

The studies of educational practice have shown that the appropriateness and the success of certain working strategies with underachieving students depend on the conditions in which they are performed, school resources and personal characteristics of students and teachers. Although the help to students in overcoming school underachievement has always been considered as one of the main tasks of school counsellors, there have been a small number of research papers in recent educational literature in which the problem of school underachievement is considered from the perspective of school counsellors. The goal of this research is to determine how school counsellors observe the outcomes of application of different working strategies for underachieving students. The research was conducted during the 2011/2012 school year. The convenient sample included 34 school counsellors (14 pedagogues and 20 psychologists) from 24 high schools (general and specialized) in Serbia. In this research, the semi-structured interview was conducted. We opted for a qualitative analysis of the gathered data which enabled a deeper insight in personal meanings which school counsellors considered to be a school underachievement and the means for overcoming of this underachievement. The applied analytical procedure represents the form of a qualitative theme analysis which entails the search for dominant patterns within the gathered material. The research findings show that, based on the opinions of the largest number of school counsellors, the most efficient strategy in working with the underachieving student is the making of the individual plans for development of students which are realized in cooperation with the head teacher and teachers of relevant subjects. By stating the necessary conditions for achieving the positive outcomes in working with the underachieving student ($f=63$), the school counsellors pointed out as the most important the following: persistence, perseverance and dedication of adults and children ($f=18$), individual approach to student ($f=17$), cooperation of all participants in educational situations ($f=15$) and creativity of adults' work ($f=13$). The improvement of the quality of learning and the application of diverse working strategies can have a positive effect on the behaviour and achievements of underachieving student.

Key words: support strategies for underachieving student, school counsellors, high school, qualitative analysis.

* E-mail: ngutvajn@rcub.bg.ac.rs

ПРИМЕР УСПЕШНОГ МОДЕЛА ПОДРШКЕ НЕУСПЕШНИМ УЧЕНИЦИМА

*Душица Малинић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Један од најуспешнијих програма превенције и ране интервенције у области школског неуспеха под називом „Успех за све” развио је Роберт Славин. Примарни циљ програма садржан је у ставу да сви ученици могу и треба да буду успешни у школи, а одговорност школа јесте у стварању таквих услова у којима је то могуће. Програм је намењен ученицима нижих разреда основне школе, посебно онима који су у ризику од неуспеха. У програму је посебно наглашен значај развоја читања и језичких вештина за прогрес током школовања. Основу програма чини турски рад и ослањање наставника на сараднике у читању, односно ученике помагаче. Наставници и ученици помагачи на почетку године добијају приручнике за рад, а током године посећују семинаре на којима деле искуства, проблеме и могућа решења. Њихов рад прати и координира фацитатор програма који помаже у имплементацији курикулума. Ученици су груписани према нивоима постигнућа и свакодневно су 90 минута посвећени настави читања. Ученички напредак процењује се после осам недеља, да би се унеле измене у сам програм, или како би се идентификовали ученици којима је потребна додатна помоћ. Родитељи су опажени као значајни партнери, па модел предвиђа организован и структуриран план родитељске укључености. Школа која прихвати програм мора да оформи тим од два социјална радника и родитеља ангажованог са пуним радним временом. Задатак тима јесте да посећује породице и организује радионице за родитеље како би их анимирали да се укључе и подрже успех своје деце у школи. У школама у којима је овај програм примењиван опажан је значајан напредак ученика у области читања и језичких вештина.

Кључне речи: „Успех за све”, неуспешни ученици, ученици помагачи, родитељи.

* E-mail: malinic.dusica@gmail.com

AN EXAMPLE OF A SUCCESSFUL MODEL OF SUPPORT FOR UNDERACHIEVERS

*Dušica Malinić**

Institute for Educational Research, Belgrade

One of the most successful programs for prevention and early intervention in the area of school underachievement is “Success for all” developed by Robert Slavin. The main goal of this program is reflected in the assumption that all students could and should be successful in school, while it is school responsibility to create the enabling conditions. The program is intended for younger primary school students, especially those at risk of underachievement. Importance of developing reading and language skills is particularly stressed in the program. The program is based on tutoring and teachers reliance on peer facilitators. At the beginning of the year, teachers and peer facilitators receive manuals, and throughout the year they visit seminars for sharing experience, problems and possible solutions. Their work is monitored and coordinated by the program facilitator, who provides support in the implementation of the curriculum. Students are grouped according to the achievement levels and each day they participate in the reading instruction for 90 minutes. Students’ progress is evaluated each eight weeks in order to make the necessary alternations or to identify students in need for additional support. Parents are perceived as important partners, which is why the model includes a structured plan of parental involvement. The school which accepts the program is expected to form a team consisting of two social workers and parents on a full time basis. The main task of this team is to visit families and organize workshops for parents in order to motivate them to engage and support success of their children at school. Significant progress in students’ reading and language skills has been observed in schools in which this program has been implemented.

Key words: “Success for all”, school underachievers, peer facilitators, parents.

* E-mail: malinic.dusica@gmail.com

ШКОЛСКИ НЕУСПЕХ И АНТИСОЦИЈАЛНО ПОНАШАЊЕ У АДОЛЕСЦЕНЦИЈИ

*Мирослав Павловић**

Завод за унапређивање образовања и васпитања, Београд

Весна Жунић-Павловић

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Београд

У раду се разматра однос између школског неуспеха и антисоцијалног понашања. Резултати новијих студија из различитих земаља сугеришу да је школски неуспех најчесталији проблем који се јавља удружено са антисоцијалним понашањем у детињству и адолесценцији. Разлози њихове повезаности нису јасни, али се чини да је у адолесценцији ова веза много сложенија због историје неурокогнитивних дефицита, неуспеха у учењу и проблема у социјализацији. Међутим, у нашем школском систему посвећује се мало пажње овом питању. Циљ истраживања био је да утврдимо да ли се разлике у нивоу антисоцијалног понашања адолесцената могу, делом, објаснити школским постигнућем. Узорак је чинило 690 адолесцената оба пола, узраста од 15 до 18 година из седам средњих школа. Адолесценти су попуњавали Скалу антисоцијалног понашања из Рејнолдсовог скрининг инвентара прилагођености адолесцената (Reynolds Adolescent Adjustment Screening Inventory – RAASI) и упитник који се односио на њихово школско постигнуће. Резултати јасно подржавају хипотезу да се ниво антисоцијалног понашања значајно разликује у зависности од школског успеха ($F_{4,685} = 19,006$; $p < 0,001$). Налази Шефеевог *post hoc* теста откривају статистички значајно веће скорове антисоцијалног понашања код адолесцената са нижом просечном оценом. Добијени резултати оправдавају интегрисане програме превенције и интервенције који су усмерени на везу постигнуће-понашање и наглашавају кључну улогу школе у решавању ових проблема.

Кључне речи: адолесценти, антисоцијално понашање, школски неуспех, програми.

* E-mail: miroslav.pavlovic@zuov.gov.rs

ACADEMIC UNDERACHIEVEMENT AND ANTISOCIAL BEHAVIOUR IN ADOLESCENCE

*Miroslav Pavlović**

Institute for Improvement of Education, Belgrade

Vesna Žunić-Pavlović

Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade

This article considers the relation between academic underachievement and antisocial behavior. Recent reports from a number of studies in different countries suggest that the most common problem co-occurring with antisocial behavior in childhood and adolescence is academic underachievement. The reason for this association is not clear, but it seems that in adolescence this relation is more complex because of history of neurocognitive deficits, learning failure and socialization problems. However, little attention is paid to this topic in our school system. The aim of the study was to investigate whether differences in the level of antisocial behavior of adolescents could be explained in part by the school performance. The sample consisted of 690 male and female adolescents aged 15 to 18 years old, from seven high schools. The adolescents completed the Antisocial Behaviour Scale from Reynolds Adolescent Adjustment Screening Inventory and the questionnaire concerning their academic achievement. Results clearly support the hypothesis that the level of antisocial behaviour is significantly different depending on academic achievement ($F_{4,685} = 19,006; p < 0,001$). The findings of post hoc tests revealed the significantly higher antisocial behaviour scores in adolescents with the lower grade point average. The present results speak in favor of an integrated prevention and intervention programs that focus on the achievement-behaviour association, and highlights the crucial role of school in addressing these problems.

Key words: adolescents, antisocial behavior, academic underachievement, programs.

* E-mail: miroslav.pavlovic@zuov.gov.rs

НОВИНЕ У ПРИСТУПУ ПИТАЊИМА САРАДЊЕ ШКОЛЕ И ПОРОДИЦЕ

*Нада Половина**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Тридесет година после почетка промоције нових/модерних концептуализација о партнерству породица/родитељи–школа/наставници све је више критичких разматрања и анализа стања како теорије, тако и политика деловања и успостављених пракси у овом дисциплинарном подручју. У раду представљамо најзначајнија питања, односно најзначајније проблеме које ове анализе отварају. Циљ нам је да укажемо на могуће правце даљег развоја у овој области рада школе. С тим у вези, издвојили смо четири правца проблематизовања теме: (1) питање академско/секторског контекста у коме се тема разматра и уобличавају решења (образовна психологија и/или породична психологија и/или социјална психологија и/или развојна психологија); (2) питање критеријума према коме се елаборира модел сарадње (утицај економских и политичких идеологија – „капиталистички” модел са једнокритеријским стандардом наспрам „меркантилистичко-социјалистичког” модела који наглашава различите културне и генерацијске стандарде); (3) проблем разлике између управљачких и концептуално-теоријских прокламација и скромних резултата у пракси; (4) питање утицаја пола кључних актера у пракси сарадње породице и школе (сарадња као женски „домен”). У закључном делу рада указује се на то да се развој ове дисциплинарне области налази у стадијуму транзиције из ране у развијенију фазу и да даље унапређивање области мора да се темељи на савременим базама знања, пре него на управљачким усмерењима, на продубљенијем методолошком приступу и на развијању контекст специфичних и корисник специфичних модалитета сарадње.

Кључне речи: сарадња родитеља и наставника, критичка анализа, модели сарадње, пракса сарадње.

* E-mail: npolovina@rcub.bg.ac.rs

INNOVATIONS IN APPROACH TO FAMILY-SCHOOL COOPERATION

*Nada Polovina**

Institute for Educational Research, Belgrade

Thirty years after the introduction of new/modern conceptions of partnership between family/parents and school/teachers there is an increase in the number of critical considerations and analyses of current practices in theory and policy of action in this discipline. In this paper, we introduce the most important issues and problems which are raised in these analyses. The goal is to point to possible directions of further development in this area of school work. We have identified four directions in ways of problematizing this topic: (1) academic/disciplinary context for considering this topic and thinking about solutions (educational psychology and/or family psychology and/or social psychology and/or developmental psychology); (2) criteria for elaborating the cooperation model (influence of economic and political ideologies – “capitalist” model with single criteria standard versus “mercantile-socialist” model which stresses different cultural and generational standards; (3) difference between managerial and conceptual-theoretical proclamations and modest results in practice; (4) influence of key actors in practice of family-school cooperation (cooperation as a female “domain”). In concluding remarks, we point out that development of this disciplinary area is in a state of transition from an early phase to a more developed phase, as well as that further improvements should be based on contemporary knowledge bases, sophisticated methodological approaches and on context specific modalities of cooperation, rather than on managerial ways of thinking.

Key words: family-school cooperation, critical analysis, models of cooperation, cooperation practices.

* E-mail: npolovina@rcub.bg.ac.rs

ПЕРЦЕПЦИЈЕ НАСТАВНИКА О УВАЖАВАЊУ „УЧЕНИЧКОГ ГЛАСА” У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

Ивана Берић и Рајка Ђевић*

Институт за педагошка истраживања, Београд

Савремене педагошке студије полазе од претпоставке да је дете компетентно да допринесе променама у личном, ужем и ширем социјалном окружењу у складу са развојним и узрасним карактеристикама. Развијање иницијативе „ученичког гласа”, као иновативног приступа у раду са младима, подразумева стварање могућности да партиципирају у планирању, спровођењу и вредновању промена на нивоу школе. Бројна истраживања потврђују да уважавање „ученичког гласа” доприноси јачању доживљаја аутономије, самопоштовања и мотивације ученика да уче. У овом раду биће представљени резултати квалитативне фазе микс-методске студије у којој је примењена секвенцијално експлоративна стратегија. Циљ овог истраживања био је да се стекне увид у то како наставници перципирају препреке у спровођењу иницијативе „ученичког гласа” у старијим разредима основне школе. Примењена квалитативна метода јесте групни интервју, а добијени подаци су дескриптивно и аналитички кодирани. Узорком је обухваћено 40 наставника основних школа из Београда. Једно од најважнијих ограничења, према мишљењу наших испитаника, јесу имплицитна уверења одраслих да су ученици недовољно зрели да активно учествују у планирању, вредновању и спровођењу промена на нивоу школе. Такође, наставници као препреке наводе васпитни стил породице који није усмерен на подстицање аутономије и самосталности детета, недовољну флексибилност у организацији живота и рада школе, као и избор одговарајућих мотивационих стратегија наставника у неговању и подстицању „ученичког гласа”. Потребно је међу наставницима и родитељима промовисати идеју о позитивним исходима уважавања „ученичког гласа” у одрастању и развоју деце. Поред тога, важно је подстицање ученика на већу партиципацију у свим доменима функционисања школске заједнице, од планирања промена до њихове реализације.

Кључне речи: „ученички глас”, промене, наставници, основна школа.

* E-mail: idjeric@rcub.bg.ac.rs

TEACHERS' PERCEPTIONS ABOUT APPRECIATING "STUDENTS' VOICE" IN PRIMARY SCHOOL

Ivana Đerić and Rajka Đević*

Institute for Educational Research, Belgrade

Contemporary educational studies are based on the assumption that a child is competent to contribute to changes in persona and social environment, in line with his or her developmental and age characteristics. Initiative of appreciating "students' voice", as an innovative approach to working with young people, is based on creating opportunities for their participation in planning, implementing and evaluating school based changes. Various studies point out that appreciating "student's voice" contributes to strengthening autonomy, self-confidence and motivation for learning. In this paper we present the results of a qualitative mix-method study in which a sequential exploratory strategy has been applied. The goal of the study was to gain insight into the way teachers perceive barriers in implementing the "students' voice" initiative in the second part of primary school. Applied qualitative method is based on the group interview, while obtained data were descriptively and analytically coded. The sample included 40 teachers in Belgrade primary schools. In teachers' opinion, one of the main barriers refers to the implicit beliefs of adults that students are insufficiently mature to take active participation in planning, evaluating and implementing school level changes. Moreover, teachers point to family upbringing style which is not directed towards supporting autonomy and independence of a child, insufficient flexibility in organization of school life and work, as well as to choice of suitable motivational strategies teachers use to support "students' voice". Promotion of the positive outcomes of "students' voice" in upbringing and development of children should be carried out among teachers and parents. Moreover, it is important to support higher levels of students' participation in all domains of the school community, from planning changes to their implementation.

Key words: "students' voice", changes, teachers, primary school.

* E-mail: idjeric@rcub.bg.ac.rs

ОСПОСОБЉАВАЊЕ УЧЕНИКА ЗА САМООБРАЗОВАЊЕ: ПРЕГЛЕД ИСТРАЖИВАЊА И ИМПЛИКАЦИЈЕ ЗА ШКОЛСКУ ПРАКСУ

*Соња Анђелковић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Процес самообразовања посматра се као главни вид реализације концепције перманентног образовања. Осим што захтева погодне услове друштвеног контекста, самообразовање претпоставља и одређене карактеристике појединца. Ове карактеристике, пре свега, подразумевају мотивацију за доживотно образовање и самообразовање, као и вештине планирања, реализације и вредновања самообразовних активности. У складу са тим, јавља се захтев да образовне институције свих нивоа организују свој рад у правцу развијања ових карактеристика. У овом раду анализирано је 23 истраживања која се баве различитим аспектима оспособљавања ученика за самообразовање. Истраживања су анализирана са становишта узорка, метода, циљева и резултата. Уочава се да се у истраживањима у овој области ретко узимају у обзир перспективе наставника и истраживача, а чешће се баве ученицима и њиховом оспособљеношћу за самообразовање. Доминира дескриптивна метода истраживања, а најчешће се користи комбинација различитих истраживачких техника, превасходно, анкетирање и тестирање. Уочава се недостатак података о овом феномену у целини. Аутори се најчешће баве начином на који ученици уче и њиховом оспособљеношћу за самообразовање или самостално учење и факторима који су повезани са овим феноменима. Следе истраживања у чијем је фокусу начин рада који доприноси оспособљавању ученика за самообразовање, док најмање има истраживања која доводе у везу организацију наставе и оспособљеност ученика за самообразовање. Резултати анализе истраживања указују на потребу истраживања овог феномена у целини и са становишта садржаја, али и са становишта укључивања различитих перспектива. Такође, указује се и на потребу за мењањем школске праксе на свим нивоима у правцу мотивисања ученика за целоживотно учење, веће самосталности ученика у наставном процесу, као и директног поучавања ученика вештинама планирања, реализације и вредновања самообразовних активности.

Кључне речи: оспособљање ученика за самообразовање, преглед истраживања, школска пракса.

* E-mail: sandjelkovic@rcub.bg.ac.rs

TEACHING FOR SELF-EDUCATION: RESEARCH REVIEW AND IMPLICATIONS FOR SCHOOL PRACTICE

*Sonja Andjelkovic**

Institute for Educational Research, Belgrade

Self-Education is considered to be the main method for the Lifelong Learning philosophy realization. It requires both, adequate conditions of the social context and specific personal characteristics. These characteristics, above all, include motivation for Lifelong Learning and self-education and the skills of planning, implementation and evaluation of self-educational activities. In accordance to this, it is demanded for all levels of educational institutions to organize their strengths aiming to develop these characteristics. This text presents the analysis of 23 research studies that consider various issues about teaching for self-education. The studies were analyzed according to research sample, method, aim and results. It is observed that research studies in this area rarely include perspectives of teachers and researchers and more often they consider students and their ability for self-education. The descriptive research method is dominant and the combination of different research techniques is used most frequently, particularly survey and testing. The lack of data about this phenomenon in whole is apparent. The authors most frequently deal with the way students learn and with their ability for self-education or autonomous learning. They also deal with the variables connected to these phenomena. Research studies that focus on the practice which enables ability for self-education follow. There are very few research studies that consider connection between instructional approach and students' ability to self-educate. The results of the analysis indicate the need for more complete research of this phenomenon, referring to the content, but also referring to the involvement of different perspectives. It is also indicated that school practice of all levels has to be changed in the direction of motivating students for Lifelong Learning, student autonomy in the process of instruction and direct teaching of skills for planning, implementation and evaluation.

Key words: teaching for self-education, research review, school practice.

* E-mail: sandjelnkovic@rcub.bg.ac.rs

ИНОВАТИВНИ ПРИСТУПИ ЕКОЛОШКОМ ОБРАЗОВАЊУ

Јелена Станишић*

Институт за педагошка истраживања, Београд

Истраживања у области еколошког образовања у Србији показала су да постоје многи проблеми у остваривању циља еколошког образовања. Ученици излазе из основне школе без представе о томе која је њихова улога у очувању животне средине. У раду се говори о примени „мулти” приступа еколошком образовању што подразумева увођење *мултидисциплинарности*, *мултиперспективности* и *мултипрактичности* у обраду еколошких садржаја. За успешно остваривање циља еколошког образовања неопходна је вертикална и хоризонтална корелација садржаја различитих предмета како би се ученицима олакшало повезивање знања и формирање система појмова. Не постоји тема из области екологије и заштите животне средине која се не може обрадити из више предмета и то говори о могућности примене *мултидисциплинарног* приступа у обради еколошких садржаја у настави. Поштовање принципа *мултиперспективности* у настави подразумева усмереност наставника на то да ученици постану свесни да, поред властитих перспектива и мишљења о одређеним ситуацијама, постоје и другачије перспективе и мишљења. С тим у вези, мултиперспективност се заснива на концепту плурализма мишљења чији је циљ да укаже ученицима да за сваки проблем постоји више решења и да је на њима да трагају за тим решењима. Принцип мултиперспективности представља основ концепта одрживог развоја, па се од наставника очекује да код ученика развије одговорност о властитом понашању које утиче на живот генерација у будућности. *Мултипрактичност* подразумева могућност примене наученог у различитим областима живота. Важно је да ученици увиде да еколошке принципе које науче могу/морају да примењују у различитим животним ситуацијама. Примена наведених приступа у настави није новина са теоријске тачке гледишта, али је њихова употреба у пракси веома ретка. Из тог разлога, у раду се разматрају могућности примене ових приступа у образовној пракси наше земље.

Кључне речи: еколошко образовање, мултидисциплинарност, мултиперспективност, мултипрактичност.

* E-mail: jstanisic@rcub.bg.ac.rs

INNOVATIVE APPROACHES TO ENVIRONMENTAL EDUCATION

*Jelena Stanišić**

Institute for Educational Research, Belgrade

Research in the field of environmental education in Serbia have underlined the existence of many problems in accomplishing goals of this field of education. Students finish primary school without the concept on their role in environmental protection. This paper discusses the possibility of implementation of “multi”- approaches in the environmental education, which implies introduction of ecological contents through *multidisciplinary*, *multi-perspectival* and *multi-practical* approaches. In order to successfully introduce the goals of environmental education, it is necessary to correlate both vertically and horizontally the contents of different subjects, in order to facilitate interlinking of different segments of knowledge and development of the network of concepts. All the themes in the field of ecology and environmental protection can be addressed within several subjects. This speaks in favour of possibility of implementation of multi-disciplinary methods while teaching ecological topics. The principles of multi-perspectival approach take into account the focus of the teacher on teaching his/her students about different perspectives on certain issues in addition to their own. In relation to that, multi-perspectival approach is based on the concept of pluralism of thought, which main goal is to point out to students that there are different solutions to a problem and that it is their task to search for them. Principle of multi-perspectival approach represents the main concept of sustainable development. Thus, it is expected from teachers to develop responsibility among their students for their own actions which may influence the lives of future generations. Multi-practicality takes into account the possibility of implementation of acquired knowledge in different domains of life. It is important for students to perceive that ecological principles, learned in school, can/must be applied in various real life situations. Implementation of the above listed approaches in education is not novel from the theoretical perspective, but their practical application is very rare. For that reason, in this paper we discuss possibilities of implementation of these methods in the educational context in our country.

Key words: environmental education, multidisciplinary, multi-perspectival and multi-practical approaches.

* E-mail: jstanisic@rcub.bg.ac.rs

О ОДРЕЂЕНИМ ПОКАЗАТЕЉИМА СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА НАСТАВНИКА СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

*Јелена М. Стевановић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Премда се помоћу наставе српског језика посредно изводи настава већине школских предмета, у трима образовним реформама спроведеним у Србији од 2000. године до данас није посвећена посебна пажња стручном усавршавању наставника српског језика и књижевности. Предмет овог истраживања представљају поједини показатељи стручног усавршавања наставника који предају српски језик и књижевност. Циљ рада био је да установимо колико често наставници овог предмета учествују у стручном усавршавању и да сагледамо који су садржаји најзаступљенији а који им недостају у систему стручног усавршавања. Истраживање је обављено крајем школске 2012/2013. године применом упитника који је садржао питања отвореног и затвореног типа. Узорак је пригодан и чини га 49 наставника српског језика и књижевности из девет основних школа у Београду, Јагодини и Крушевцу. Примењена је дескриптивна статистичка анализа, а квалитативном обрадом података издвојене су најзаступљеније категорије одговора. Резултати показују да више од половине наставника српског језика и књижевности учествује у стручном усавршавању најмање три пута током школске године. Као најчешће теме у оквиру програма стручног усавршавања, којима су присуствовали, издвојили су оне које се тичу обраде драмских дела и наставе граматике, а најмање су заступљени садржаји који се односе на методiku наставе, превасходно, српског језика и на примену образовних стандарда. Налази истраживања упућују на то да би требало унапредити стручно усавршавање наставника српског језика и књижевности тако да у већој мери буде повезано са праксом. Сем тога, резултати наводе на закључак да је наставу методике српског језика и књижевности на основним студијама потребно усмерити, најпре, на практичну примену теоријских знања и упутстава.

Кључне речи: српски језик и књижевност, наставници, стручно усавршавање, методика наставе српског језика и књижевности, основна школа.

* E-mail: jstevanovic@rcub.bg.ac.rs

ON CERTAIN INDICATORS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF SERBIAN LANGUAGE AND LITERATURE TEACHERS

*Jelena M. Stevanović**

Institute for Educational Research, Belgrade

Although teaching of majority of school subjects is indirectly carried out via Serbian language teaching, three educational reforms implemented in Serbia since 2000 have not paid special attention to professional development of Serbian language and literature teachers. Certain indicators of professional development of teachers who teach Serbian language and literature were the subject of this research. The aim of this study was to determine how often teachers of this subject participate in professional development and to specify the activities that are most common and those that are missing in the system of professional development. The research was carried out at the end of 2012/2013 school year by the application of the questionnaires containing both close and open type questions. The sample was suitable and included 49 teachers of Serbian language and literature from nine primary schools in Belgrade, Jagodina and Kruševac. Descriptive statistical analysis was applied, and the most frequent response categories were determined by qualitative data processing. The results have shown that more than a half of the Serbian language and literature teachers participate in professional development at least three times per a school year. As most common topics within professional development programs they attended, the teachers pointed out those dealing with the presentations of dramatic works and grammar teaching, whereas the less frequent topics were those dealing with methodology of teaching, primarily of Serbian language teaching and those dealing with the implementation of educational standards. The research findings suggest that professional development of Serbian language and literature teachers should be improved in terms of being associated with the practice to a greater extent. Furthermore, the results have stated the need to direct the teaching of methodology of Serbian language and literature, during the basic studies already, primarily to the practical application of theoretical knowledge and guidance.

Key words: Serbian language and literature, teachers, professional development, methodology of Serbian language and literature teaching, primary school.

* E-mail: jstevanovic@rcub.bg.ac.rs

ЕМПАТИЈА И СМЕХ КАО ФУНКЦИОНАЛНИ ЕЛЕМЕНТИ ЧИТАЛАЧКЕ ВЕШТИНЕ НА МЛАЂЕМ ШКОЛСКОМ УЗРАСТУ

*Маја М. Димитријевић**

Факултет педагошких наука, Јагодина

Посредовање хумором/смехом један је од продуктивних начина да се читаоци „искуствено пројектују” у лик јунака. Без уживљавања, поистовећивања, емпатичке релације која укључује постојање *другог* и премећање почетних улога, не може се постићи ни суштинско разумевање литерарних актера, нити се може допрети до смисла исприповеданог. Емпатичка улога хумора омогућава да се читалац приближи ликовима и да се из позиције блискости са њиховим светом уздигне до рефлексије којом о њима критички расуђује. Предмет рада јесте истраживање улоге емпатије, хумора и смеха у процесу развијања читалачких вештина код ученика млађег основношколског узраста. Циљ је да се праћењем рецепције, превасходно, прозних хумористичких текстова за децу који су планирани за изучавање у почетним основношколским разредима установи степен ангажованости најмлађих читалаца на плану емпатичке повезаности са јунацима прича хумористичког жанра. Будући да се хумор и смех јављају као озбиљне теме научног истраживања, у раду се разматра и функција смеха као кохезивног елемента у околностима наставног интерпретирања књижевног текста. Смех се везује за феномен групе – захваљујући њему се успоставља нека врста колективног осећања и „катарзичног савезништва” међу ученицима. Аналитичким приступом утврђује се значајна повезаност између смеха као афективне реакције, методички осмишљеног емоционалног саучествовања у судбинама јунака хумористичких наратива и ученичке мотивације да оснажују своје читалачке капацитете, профилишу рецепцију и надграђују читалачку компетенцију у млађим разредима основне школе.

Кључне речи: емпатија, смех, књижевни јунак, рецепција, читалачке компетенције.

* E-mail: maja0205@gmail.com

EMPATHY AND LAUGHTER AS FUNCTIONAL ELEMENTS OF THE READING SKILL IN TEACHING YOUNG LEARNERS

*Maja M. Dimitrijević**

Faculty of Education, Jagodina

Humor/laughter Intermediation is one of the productive ways to experientially project self into the role of the main character. Without empathic dimension which includes the existence of the other and changing the initial roles, neither crucial understanding of the literal actors nor understanding of the narrated meaning is possible. The empathic role of humor is to make the reader be closer to the characters, to notice and to share the experience with characters and to raise himself as a reader to the point of the reflection and critical thinking by being close with the characters' world. The purpose of the paper is to explore the role of empathy, humor and laughter in the process of developing the reading skills in lower primary grade students. The aim is to determine the level of the empathic connection of young readers with main characters of the humoristic genre. Given that humor and laughter appear as thoroughly explored scientific research topics, in this paper we take into consideration the function of laughter as the cohesive element in the process of interpreting the literal text. Laughter is connected to the group phenomenon – and because of laughter, some kind of the group feeling and “cathartic alliance” can be established. The significant connection between laughter as an affective reaction, methodologically shaped emotional bond with the character's destiny and students' motivation to enhance their reading capacities, is determined by using the analytic approach.

Key words: empathy, laughter, literal character, reception, reading competences.

* E-mail: maja0205@gmail.com

ИГРЕ У НАСТАВИ ГРАМАТИКЕ

*Весна Ј. Ломпар**

Филолошки факултет, Београд

Мина М. Пејић

Факултет за медије и комуникације, Београд

Савремени приступ настави граматике српског језика наглашава потребу увођења нових начина утврђивања градива који би повећали мотивисаност ученика за активно учествовање у наставном процесу. Један од таквих начина јесте увођење језичких игара (асоцијације, ребуси, игра дублета (коју је измислио Луис Керол), игра „вешала” итд.) уместо класичног увежбавања градива. Циљ истраживања јесте да се утврди да ли примена језичких игара на часовима српског језика, за разлику од традиционалног начина утврђивања новог градива, утиче на то да ученици успешније савладају нову лекцију. Узорак је обухватио 60 ученика седмог разреда, који су подељени у две групе, уједначене према граматичком предзнању. Да би полазна хипотеза о неопходности увођења језичких игара била проверена, нова наставна јединица из граматике (у овом случају именичке, придевске и прилошке синтагме) обрађена је на исти начин у оба одељења седмог разреда. Међутим, експериментална група ученика увежбавала је градиво кроз различите језичке игре, док је контролна група увежбавала градиво на традиционалан начин. Након увежбавања градива ученици су попуњавали тест за проверу знања из ове области. Постојање разлика између група проверено је т-тестом. Како бисмо проверили степен задовољства учењем кроз игре, ученици су попунили упитник, конструисан за потребе овог истраживања. У раду ће детаљно бити представљени резултати истраживања и педагошке импликације примене језичких игара у настави српског језика.

Кључне речи: граматика, српски језик, језичке игре.

* E-mail: lomparvesna@gmail.com

GAMES IN GRAMMAR CLASSES

*Vesna J. Lompar**

Faculty of Philology, Belgrade

Mina M. Pejić

Faculty for media and communication, Belgrade

The modern approach towards teaching Serbian Grammar emphasizes the need for new methods to increase students' motivation for participation in the process of teaching. One of these methods is the implementation of language games (associations, enigmas, the game of doublets (invented by Lewis Carroll), the Hangman game, etc.) instead of the classic exercises. The goal of this research is to establish whether these games facilitate students' better understanding of a lesson than the traditional way of teaching. A sample of seventh grade students (N=60), divided in two groups, participated in the study. The general knowledge of grammar in both groups was at the same level. Both groups will be taught the same lesson, but one group (the experimental group) revised the lesson through language games, and the other (the control group) through traditional ways. After the revision, the students received a test. The differences in the answers was checked through a t-test. After the classes, the students filled in a questionnaire to determine how much they liked the new way of revising. Results will be presented and discussed in more details, as well as the pedagogical implications of implementation of language games in Serbian language teaching.

Key words: grammar, Serbian language, language games.

* E-mail: lomparvesna@gmail.com

НАЈЧЕШЋИ ОБЛИЦИ ИСПОЉАВАЊА КРЕАТИВНОСТИ УЧЕНИКА У НАСТАВИ МАТЕМАТИКЕ

*Војислав Андрић**

Висока пословна школа струковних студија, Ваљево

Основни захтев тржишта рада, код нас и у свету, данас је несумњиво иновативност и зато се од образовних институција на свим нивоима очекује интензивнији рад на развијању креативности ученика. Значајна улога у развијању креативности ученика несумњиво припада и настави математике. У раду је приказано истраживање чији је циљ био испитивање најчешћих облика испољавања креативности у настави математике. Узорком је обухваћено 120 наставника (40 учитеља и 80 наставника предметне наставе). У истраживању је коришћен упитник РКУНМ 1 који садржи 15 питања везаних за развијање креативности, при чему је 14 питања затвореног, а једно питање отвореног типа. Обрадом упитника добијени су резултати који указују да се код нас, нажалост, питању развијања креативности у настави математике посвећује мало пажње и да су најчешћи облици испољавања креативности: решавање проблема по аналогiji, решавање задатака на више начина и нестандартно решавање познатих проблема. Остали облици и манифестације креативности мање су заступљени. Резултати истраживања дају и конкретне податке о заступљености проблема развијања креативности кроз наставу математике у образовању и усавршавању наставника и указују да би се осмишљеним и организованим радом на оспособљавању наставника могли постићи далеко бољи ефекти на плану развијања креативности ученика кроз наставу математике.

Кључне речи: креативност, настава, математика, упитник.

* E-mail: voja.andric@gmail.com

THE MOST FREQUENT FORMS OF STUDENTS' CREATIVITY IN MATHS TEACHING

*Vojislav Andrić**

College of Applied Business Studies, Valjevo

Innovation is undoubtedly the basic request of the current labour market, both in our country and internationally. Therefore educational institutions are expected to develop students' creativity more intensively. Maths teaching certainly has a significant role in developing students' creativity. This paper presents research which main goal was to establish what are the most frequent forms of expressing creativity in the teaching of Maths. The research has been done using the survey method involving 120 Maths teachers (40 teachers in junior classes of primary schools and 80 teachers in senior classes of primary schools as well as in some secondary schools). The questionnaire DCIMT 1, containing 15 questions in relation development of creativity, was used in the survey. Questionnaire contained 14 dichotomous questions and one open-ended question. The results obtained by analysing the questionnaires show that, unfortunately, little attention is paid to developing creativity in Maths teaching, and that the most frequent forms of expressing creativity are: problem solving by analogy, task solving in several ways and nonstandard solving of familiar problems. Other forms and manifestation of creativity are less frequent. The results of this research also provide concrete data about the problems of developing creativity in formal education and teachers' professional development and show that the effects in the field of developing students' creativity could be far better if the teachers' training was designed and organized in a more productive way.

Key words: creativity, teaching, Maths, questionnaire.

* E-mail: voja.andric@gmail.com

ОБРАЗОВАЊЕ У ОБЛАСТИ ХЕМИЈЕ: ПОТРЕБЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА*

*Биљана Томашевић***

Хемијски факултет, Београд

Катарина Путица

Иновациони центар Хемијског факултета, Београд

Драгица Тривић

Хемијски факултет, Београд

Један од захтева који се поставља савременом образовању јесте припремање младих за живот у технички и технолошки богатом окружењу које се интензивно мења. Научнотехнолошка писменост, развој креативности и иновативности и способност решавања проблема сматрају се кључним компетенцијама младих у савременом друштву, јер обезбеђују брзо прилагођавање сталним променама у свакодневном животу и на тржишту рада. За формирање таквих компетенција потребна је настава која представља добру равнотежу између усвајања знања и вештина, подстицања иницијативе, иновативности и креативности. Учење хемије кроз истраживање, повезано са различитим контекстима, омогућава развој кључних компетенција младих. Међутим, такав приступ се ретко примењује у нашим школама. Један од разлога су и наставни програми. Реализовано је истраживање чији је циљ да се испитају мишљења наставника о могућности да се кроз наставу хемије развија креативност и о информацијама којима се кроз компоненте наставног програма даје подршка реализовању такве наставе. Упитником који је садржао питања отвореног, затвореног типа и скале судова анкетирани су 334 наставника хемије. Квалитативна и квантитативна обрада резултата показала је да скоро сви наставници имају позитиван став према развијању креативности кроз наставу хемије, али примере из праксе наводи нешто мање од половине наставника. Препознајући лабораторијски рад као кључни начин за подстицање развоја креативности ученика, више од половине наставника наводи да у наставном програму нема довољно инструкција за организовање таквог експерименталног рада ученика. Резултати истраживања указују да је наставницима потребна подршка за промену начина рада кроз додатне инструкције у наставним програмима, припремање посебних приручника за наставнике, кроз програме стручног усавршавања и квалитетније иницијално образовање.

Кључне речи: настава хемије, истраживачки приступ, креативност.

* НАПОМЕНА: Саопштење представља резултат рада на пројектима „Теорија и пракса науке у друштву: мултидисциплинарне, образовне и међугенерациске перспективе“, бр. 179048 (2011-2014) и „Од подстицања иницијативе, сарадње и стваралаштва у образовању до нових улога и идентитета у друштву“, бр. 179034 (2011-2014), које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

** E-mail: bsteljic@chem.bg.ac.rs

EDUCATION IN CHEMISTRY: REQUIREMENTS OF CONTEMPORARY SOCIETY*

*Biljana Tomašević***

Faculty of Chemistry, Belgrade

Katarina Putica

Innovation center of the Faculty of Chemistry, Belgrade

Dragica Trivić

Faculty of Chemistry, Belgrade

Preparing young people to successfully face the challenges of the changing technical and technological world has become an increasingly important objective of contemporary education. The competencies in maths, science and technology, creativity and innovation and problem-solving ability are considered as core competencies of young people in modern society because they provide fast adaptation to constant changes in everyday life and in the labour market. To develop these competencies it is important to plan and organize the teaching/learning process characterised by a good balance of knowledge and skills, and opportunities for initiative, innovation and creativity. Inquire based learning of chemistry and context based learning enable the development of key competencies of young people. However, this approach is rarely used in our schools. The aim of our research is to investigate teachers' attitudes towards creativity and the curriculum components that support this approach in teaching process. The attitudes of 334 chemistry teachers in the research performed in April 2013, show that almost all of them have a positive attitude towards the development of creativity in the chemistry teaching, but the examples of this kind of practice are stated by less than half of teachers. They recognize the laboratory work as a key way for encouraging creativity, but more than half of teachers stated that the curriculum does not have enough instruction for organizing this kind of experimental work of students. Results of our research indicate that teachers need support to change teaching/learning methods. It could be additional instruction in the curriculum, special handbook for teachers, professional development programme and better initial teachers training.

Key words: chemistry education, inquire based learning, creativity.

* NOTE: This presentation is the result of the projects "Theory and Practice of Science in Society: Multidisciplinary, Educational and Intergenerational Perspective" No.179048 (2011-2014) and „From Encouraging Initiative, Cooperation and Creativity in Education to New Roles and Identities in Society“ No. 179034 (2011-2014), financially supported by the Ministry of Science, Education and Technological Development of the Republic of Serbia.

** E-mail: bsteljic@chem.bg.ac.rs

ОСНОВЦИ И СРЕДЊОШКОЛЦИ У ЛАБОРАТОРИЈАМА ХЕМИЈСКОГ ФАКУЛТЕТА*

Милош К. Милчић**, Александар М. Ђорђевић и Јелена З. Драгојловић
Хемијски факултет, Београд

Већина реформи образовања у области природних наука наглашава потребу самосталног рада ученика и развоја логичког мишљења, у чему значајну улогу могу имати огледи у настави/учењу хемије. Међутим, због неодговарајућих услова за експериментални рад, у великом броју основних и средњих школа учење методом лабораторијских и осталих практичних радова недовољно је заступљено. Стога је Хемијски факултет у Београду отворио, једанпут недељно (суботом), своје лабораторије за ученике основних и средњих школа из Србије. Акцију чији је назив *Отворене лабораторије* организују и воде студенти Хемијског факултета. До сада је кроз овај програм прошло око 700 ученика. Са ученицима се раде две врсте огледа. То су демонстрациони и огледи за самостални рад (лабораторијске вежбе). Демонстрационе огледе обављају студенти после чега следе једноставни огледи за самосталан рад. Огледи се односе на правилно руковање супстанцама и вежбање основних лабораторијских техника. У раду су представљени резултати истраживања које је спроведено са ученицима шест основних и шест средњих школа из Београда које немају услове за извођење експерименталне наставе. Циљ истраживања био је да се испитају ставови и искуства ученика у вези са њиховим ангажовањем у експерименталном раду приликом посете хемијској лабораторији. Променом амбијента за учења подстиче се и интересовање ученика за стицање нових знања, развијање вештина и формирање позитивних ставова према науци. Сарадња студената хемијског факултета са основним и средњим школама обезбеђује интеграциони приступ учењу хемије што би требало да буде императив у савременој настави.

Кључне речи: хемија, основна и средња школа, факултет, оглед.

* НАПОМЕНА: Саопштење је резултат рада на пројекту *Теорија и пракса науке у друштву: мултидисциплинарне, образовне и међугенерациске перспективе* (број 179048) чију реализацију финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

** E-mail: mmilcic@chem.bg.ac.rs

ELEMENTARY AND HIGH SCHOOL STUDENTS IN THE LABORATORY OF FACULTY OF CHEMISTRY*

*Miloš K. Milčić***, *Aleksandar M. Đorđević* and *Jelena Z. Dragojlović*

Faculty of Chemistry, Belgrade

Most of the education reforms in the area of natural sciences emphasize the need for independent work of students and the development of logical thinking, where experimentations in teaching/learning process might have an important role. However, due to inadequate conditions for experimental work in a large number of primary and high schools, teaching by using methods of laboratory and other practical works is insufficiently present. For this reason, Faculty of Chemistry in Belgrade once a week (on Saturdays) opens their laboratories for primary and high school students from Serbia. The activity called *Open Laboratories* is organized and led by students of Faculty of Chemistry. So far, about 700 elementary and high school students participated in this program. Students are performing two types of experiments. These are demonstration experiments and experiments for individual work. Demonstration experiments are performed by faculty students, and they are followed by simple experiments for individual work. Experiments are related to the proper handling of substances and the exercise of the basic laboratory techniques. This paper presents the results of research conducted within six elementary and six high schools in Belgrade with no conditions for execution of the experimental teaching. The aim of this study was to investigate the attitudes and experiences of students on their involvement in the experimental work during their visit to the chemistry laboratory. By changing the environment for learning, students' interests in learning and developing new skills and forming positive attitudes towards science are encouraged. Cooperation of young people from the faculty with primary schools and high schools provides an integration approach to learning chemistry, which should be an imperative in modern teaching.

Key words: chemistry, elementary and high school, college, experiment.

* NOTE: This presentation is an outcome of participation in the project "Theory and Practice of Science in Society: Multidisciplinary, Educational and Intergenerational Perspectives," No.179048, funded by the Ministry of Education, Science and Technological Development, Republic of Serbia.

** E-mail: mmilcic@chem.bg.ac.rs

ИНОВАТИВНИ ПРИСТУП УЧЕЊУ/НАСТАВИ ХЕМИЈЕ: УЧИМ ХЕМИЈУ ДОК КРЕЧИМ*

*Јасминка Н. Королија***

Хемијски факултет, Београд

Јовица В. Плавшић

Х београдска гимназија „Михајло Пупин“, Београд

Кречење ентеријера подразумева примену различитих теоријских и практичних знања о великом броју супстанци. Како ученици о томе не уче у редовној настави хемије, креиране су активности кроз које се могу стећи та знања и вештине. Циљ истраживања био је да се испита како су ученици доживели активност кречења као део наставе/учења хемије. У истраживању су учествовали ученици једног одељења (N=22) трећег разреда Десете београдске гимназије. Истраживање је реализовано на начин да је најпре одржан час о супстанцама и прибору који су потребни за кречење. Након тога су ученици окречили једну учионицу. Подаци о ученичким ставовима и мишљењима о оваквом приступу настави хемије добијени су на основу полуструктурираног интервјуа у току кречења (10 ученика), израде семантичког диференцијала (21 ученик) и запажања наставника након завршене активности о томе како су ученици доживели учешће у кречењу учионице. Описана методологија одговара студији случаја. Сви интервјуисани ученици (10) оценили су да им је активност кречења помогла у бољем разумевању релевантног градива из хемије. Осим тога, девет ученика је навело да не би ништа мењало у креираној активности рада. На семантичком диференцијалу о корисности активности сви ученици су се у потпуности сложили са исказом да је рад био користан. За занимљивост саме активности највише оцене дало је 90% ученика. Запажање наставника у вези са питањем реализоване активности упућује на то да су је ученици у „потпуности прихватили“. О значају реализоване активности најбоље говори чињеница да је она подстакла ученике из девет одељења да окрече њихове учионице.

Кључне речи: учење хемије, иновациони приступ, кречење, мишљења и ставови ученика.

* НАПОМЕНА: Саопштење је резултат рада на пројекту *Теорија и пракса науке у друштву: мултидисциплинарне, образовне и међугенерациске перспективе* (број 179048) чију реализацију финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

** E-mail: korolija@chem.bg.ac.rs

INNOVATIVE APPROACH TO TEACHING/LEARNING CHEMISTRY: I'M LEARNING CHEMISTRY WHILE PAINTING*

*Jasminka N. Korolija***

Faculty of Chemistry, Belgrade

Jovica V. Plavšić

10th High School "Mihajlo Pupin", Belgrade

Painting the interior involves the application of various theoretical and practical knowledge about a number of substances. As students do not learn about it in regular chemistry classes, the specific classroom activities were created in order to provide students with the opportunity to gain knowledge and skills on this subject. The aim of this study was to examine how the students experienced the activity of painting as part of the teaching/learning process. The research included one class of third grade students (N=22) attending the Tenth Belgrade High School. Research was organized so that a lecture on substances and tools for the painting was held first. After that, students painted a classroom. Data on students' opinions and attitudes were gathered through semi-structured interviews conducted during the painting project (10 students). After the completion of the project, teachers provided feedback on students' experiences on painting the classroom. In addition, 21 students filled in semantic differential questionnaire. The described methodology corresponds to the case study. All interviewed students (10) have estimated that their painting activity helped to a better understanding of the relevant material in chemistry. In addition, nine students stated that they would not change anything in the created work activity. On the semantic differential of utility of the activities all students fully agreed with the statement that the work was useful. 90% of the students gave the highest score on how interesting the activities were. Teachers made observations those students "fully accepted" the activities carried out. The importance of the activities carried out is best described by the fact that it encouraged students from nine other classes to undertake painting of their classrooms.

Key words: chemistry learning, innovative approach, painting, student opinions and attitudes.

* NOTE: This presentation is an outcome of participation in the project "Theory and Practice of Science in Society: Multidisciplinary, Educational and Intergenerational Perspectives," No.179048, funded by the Ministry of Education, Science and Technological Development, Republic of Serbia.

** E-mail: korolija@chem.bg.ac.rs

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ ЛИКОВНА КУЛТУРА ИЗ УГЛА УЧЕНИКА И НАСТАВНИКА: ДА ЛИ СУ ПОТРЕБНЕ ПРОМЕНЕ?

*Исидора Кораћ**

Министарство просвете, науке и технолошког развоја
Републике Србије, Београд

У раду се разматрају проблеми функције и положаја ликовне културе, отварају питања компетенција наставника и истиче се потреба за даљим истраживањима чији је циљ да се створи чврста научна подлога и осигура што шира подршка за даљим радом на унапређивању овог наставног предмета. Циљ истраживања био је да се утврди мишљење ученика и наставника ликовне културе о потребним компетенцијама наставника ликовне културе за успешну реализацију наставе, као и њихова процена положаја и функције предмета Ликовна култура у односу на друге наставне предмете, како би се трасирали могући правци промене на том пољу. Узорак истраживања чинили су ученици осмог разреда (N=120) и наставници ликовне културе запослени у основним школама (N=120). Подаци су прикупљени упитницима конструисаним за потребе истраживања. Дат је приказ дескриптивне статистике у форми фреквенци, аритметичких средина и стандардних девијација одређених/изабраних варијабли. Резултати истраживања указују на то да највећи број испитаника сматра да се предмет Ликовна култура мање вреднује од других наставних предмета. Износећи своје незадовољство положајем ликовне културе у односу на друге наставне предмете, највећи број наставника указује на потребу побољшања услова за реализацију наставе, повећања броја часова, потребу да се промене задаци и садржаји у наставном плану и програму овог наставног предмета. Ликовна култура је, према мишљењу ученика, осредње користан, веома лак и осредње занимљив наставни предмет. Постоји веза између задовољства радом наставника ликовне културе и процене корисности, занимљивости и тежине предмета. Истраживање је недвосмислено указало на важност улоге наставника и његових компетенција за успешну реализацију наставе, ангажовање креативних потенцијала ученика кроз иновативне приступе, подстицање иницијативе и сарадничких односа у настави и неминовност увођења промена на том пољу.

Кључне речи: наставни предмет Ликовна култура, компетенције наставника ликовне културе, правци промене функције и положаја ликовне културе.

* E-mail: oisidora@gmail.com

ART AS A SUBJECT FROM THE PERSPECTIVE OF TEACHERS AND STUDENTS: ARE THE CHANGES NECESSARY?

*Isidora Korać**

Ministry of Education, Science and Technological Development
of the Republic of Serbia, Belgrade

The paper deals with the issues of the function and position of Art, raises the question of teacher's competences and emphasizes the need for further research with the aim to establish firm scientific ground and ensure wide support for future activities on the improvement of this subject. The aim of this research was to determine Art students' and teachers' opinion about the necessary competences of Art teachers for successful realization of the teaching process, as well as their assessment of the position and function of Art in relation to other subjects, in order to establish the guidelines for the possible changes in this field. The research sample consisted of eight-grade students (N=120) and Art teachers employed in primary schools (N=120). The data were acquired using the questionnaires specially prepared for this purpose. There is an overview of descriptive statistics in the form of frequencies, arithmetic mean and standard deviations of particular/chosen variables. The results of the research indicate that most respondents think that Art is less appreciated than other subjects. While expressing their dissatisfaction with the position of Art in relation to other subjects, most teachers emphasize the necessity for the improvement of the conditions for the realization of the teaching process, the increase in the number of Art classes, and the necessity for changing the tasks and contents of Art curriculum. According to students' opinion, Art is moderately useful, rather easy and moderately interesting subject. There is a connection between Art teachers' satisfaction with their work and the evaluation of the level of usefulness, attraction and difficulty of this subject. The research unambiguously stresses the importance of teachers' role and their competences to successfully realize the teaching process, engage students' creative potential through innovative approaches, encourage initiatives and cooperative relationships in the teaching process, but it also emphasizes the inevitable need for changes in this field.

Key words: Art as a subject, Art teacher's competences, changes function and position of Art.

* E-mail: oisidora@gmail.com

ИНОВАТИВНИ ПРИСТУПИ
УНИВЕРЗИТЕТСКОМ ОБРАЗОВАЊУ

INNOVATIVE APPROACHES TO
UNIVERSITY EDUCATION

ОДНОС УНИВЕРЗИТЕТСКОГ ОБРАЗОВАЊА И ИСТРАЖИВАЊА

*Биљана Бодрошки Спароус**
Филозофски факултет, Београд

Циљ овог рада је сагледавање односа образовања и истраживања у два различита модела универзитетског образовања: класичном хумболтовском и тзв. болоњском моделу. Хумболтовски модел подразумева јединство образовања и истраживања на свим нивоима универзитетског образовања. Главна мисија универзитета у оквиру овог модела је образовање путем научног истраживања. Институционална аутономија, универзитетска самоуправа и академска слобода јесу кључне претпоставке остварења ове мисије. Болоњски процес дозвољава универзитетима да „изјавом о мисији” сами дефинишу своје циљеве који могу подразумевати одустајање од јединства образовања и научног истраживања на појединим нивоима образовања (најчешће је то први циклус или бечелор). У том смислу, болоњски процес подстиче различите организационе и управљачке структуре универзитета које су у функцији изабране мисије и стратешких приоритета. Одустајање од хумболтовског принципа јединства образовања и истраживања, као камена темељца класичног немачког универзитета, доводи до таквих промена које се данас сматрају најкрупнијим у историји развоја европског високошколског образовања. Уместо оријентације засноване на базичним научним истраживањима у свим дисциплинама и на свим нивоима универзитетског образовања, болоњски процес подстиче концепт тзв. центара изврсно сти – универзитет бира подручје у којем може да испољи конкурентску моћ. Одабиром мисије универзитет обликује свој идентитет било као институција која превасходно образује и обучава за професионалне и стручне квалификације за потребе тржишта рада, или као превасходно истраживачка институција са јасном оријентацијом на примењена и комерцијализована истраживања због прибављања додатних финансијских средстава. Критичари болоњског процеса сматрају да дугорочно гледано овакве промене могу бити ризичне за очување интегритета и независности универзитета као академске заједнице професора и студената која истражује, критички преиспитује и преноси научно знање као јавно добро.

Кључне речи: универзитетско образовање, научно истраживање, однос универзитетског образовања и истраживања, хумболтовски модел универзитета, болоњски модел универзитета.

* E-mail: bbodrosk@f.bg.ac.rs

THE RELATION BETWEEN UNIVERSITY EDUCATION AND RESEARCH

*Biljana Bodroški Spariosu**
Faculty of Philosophy, Belgrade

The aim of this paper is to analyse the relation between education and research in two different models of university education: the classical Humboldtian and the so-called Bologna model. The Humboldtian model implies unity of education and research at all levels of university education. The main mission of the university within this model is education through scientific research. Institutional autonomy, university self-government and academic freedom are key assumptions to accomplish this mission. The Bologna process allows universities to define their own goals through the “mission statement” which may imply abandoning the unity of education and scientific research at certain levels of education (it is usually the first cycle or bachelor). In this sense, the Bologna process encourages a variety of organisational and management structures of universities which contribute to the chosen mission and strategic priorities. The abandonment of the Humboldtian principle of unity of education and research, as the cornerstone of classical German university, leads to the changes that are now considered as major in the history of European higher education. Instead the orientation to basic scientific research in all disciplines and at all levels of university education, the Bologna process encourages the concept of the so-called centres of excellence – a university selects an area in which it can demonstrate competitive power. By choosing its mission, the university shapes its identity either as an institution which primarily educates and trains for professional and vocational qualifications for the labour market needs, or as a primarily research institution with a clear orientation to applied and commercialised research in order to obtain additional funding. The Bologna process critics consider that for the long term these changes may be a risk for preserving integrity and independence of the university as an academic community of professors and students which explores, critically examines and transfers scientific knowledge as a public good.

Key words: university education, scientific research, relation between university education and research, the Humboldtian model of university, the Bologna university model.

* E-mail: bbodrosk@f.bg.ac.rs

НОВО И СТАРО У РАДУ УНИВЕРЗИТЕТСКОГ НАСТАВНИКА

*Зоран Аврамовић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Основни проблем који се разматра у раду јесте криза иновације у раду универзитетског наставника. У савременим друштвеним и политичким условима изгубила се изворна идеја универзитета као заједнице знања наставника и студената. Значење појма студирање је измењено. С једне стране, наступила је криза епистемолошких принципа науке која се огледа у све већој прагматизацији, специјализацији, комерцијализацији и идеологизацији науке. С друге стране, продор профитне оријентације у образовање утицао је на наставнички позив у смислу да у први план долази материјална добит од професије а не професионално самоусавршавање. У таквим условима слаби напор наставника да унапреди и иновира свој рад. Теоријски рад се заснива на социолошким и дидактичко-педагошким појмовима за објашњење кризе иновације у делатности универзитетског наставника. Метод испитивања је теоријско-аналитички. Тврдње се заснивају на теоријско-логичкој аргументацији. У закључку се истиче да се потенцијал за иновацију у раду универзитетског наставника може наћи у креативном односу према невидљивом знању и промени значења појма студирање. Неопходна је реафирмација класичне идеје универзитета као заједнице наставника и студента која сазнаје свеукупну стварност.

Кључне речи: иновација, универзитетски наставник, педагошки и дидактички рад, подучавање.

* E-mail: zoran.a@sezampro.rs

INNOVATIVE AND OLD IN THE PROFESSIONAL SKILLS OF A UNIVERSITY LECTURER

*Zoran Avramović**

Institute for Educational Research, Belgrade

The author analyzes the pedagogical and didactic crisis of innovative activity of a university professor. From an innovative point of view, the fundamental skills of academics as university lecturers are being considered. In the contemporary social and political context, higher education lost its initial idea of university as a community of professors and students. The meaning of the concept of studying is changed. First, there is a crisis of epistemological principle of science (pragmatism, profitable, specialization, ideology). Second, profit orientation has strong impact on the university vocation. In that sense, innovative effort within university profession, for example, notion of teaching, way of assessment, relation to students, and attitude towards exam literature, lost its strength. From theoretical point of view, the key concepts are from sociological and pedagogy science. Method is theoretical analysis of new tendency in the higher education in Serbia. Arguments are theoretical and logical. In the conclusion, the author focuses on innovation as a creative relation towards tacit knowledge, changed concept of study, complete dedication to scientific knowledge and reaffirmation of the classic idea of university.

Key words: innovation, university lecturer, pedagogical and didactic work, teaching.

* E-mail: zoran.a@sezampro.rs

ИНИЦИЈАТИВА И САРАДЊА У СИСТЕМУ УНИВЕРЗИТЕТСКОГ ОБРАЗОВАЊА: ПОТРЕБЕ СТУДЕНАТА И КОМПЕТЕНЦИЈЕ НАСТАВНИКА*

*Емина Копас-Вукашиновић***

Факултет педагошких наука, Јагодина

Досадашња теоријска и емпиријска истраживања потврђују значај остваривања сарадње између студената и наставника у систему универзитетског образовања. Квалитетна сарадња подразумева обострану иницијативност: (а) наставника који подстиче и усмерава; (б) студената који су активни учесници у образовном процесу и који заједно са наставником планирају тај процес. Квалитет ових односа утиче на квалитет наставе и постигнућа студената. Студентском евалуацијом квалитета рада наставника прикупљени су подаци о компетенцијама које они препознају и цене код наставника. Истраживање је урађено применом дескриптивне методе, анализом квалитативних података добијених од студената у организованим фокус групама. У дискусијама је учествовало укупно 65 студената Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, организованих у седам фокус група. Циљ истраживања био је да се утврди: (а) које компетенције студенти највише цене код наставника; (б) колико оне доприносе развијању иницијативе и сарадње студената и наставника у образовном процесу. Резултати истраживања потврђују да студенти цене код наставника: (1) способност да на креативан и разумљив начин студентима презентују наставни садржај; (2) организацију наставних активности у којима се студенти подстичу на активност и самостално закључивање; (3) способност наставника да студенте заинтересује и ангажује на часовима; (4) способност наставника да омогући студенту да спозна своје могућности и потенцијале. Одговори студената потврђују претпоставку, од које се пошло у истраживању, да су иницијатива и сарадња студената и наставника предуслов квалитетног универзитетског образовања.

Кључне речи: систем универзитетског образовања, иницијатива, сарадња, компетенције наставника, студенти у образовном процесу.

* НАПОМЕНА: Саопштење представља резултат рада на пројектима: *Од подстицања иницијативе, сарадње и стваралаштва у образовању до нових улога и идентитета у друштву* (бр. 179034) и *Унапређивање квалитета и доступности образовања у процесима модернизације Србије* (бр. 47008) чију реализацију финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (2011–2014).

** E-mail: emina.kopas@pefja.kg.ac.rs

INITIATIVE AND COOPERATION IN THE SYSTEM OF UNIVERSITY EDUCATION: THE NEEDS OF STUDENTS AND THE COMPETENCES OF TEACHERS*

*Emina Kopas-Vukašinić***
Faculty of Education, Jagodina

The importance of cooperation between students and teachers, in the system of university education, is confirmed by various studies. The qualitative cooperation includes the mutual initiative: (a) of a teacher who encourages and guides; (b) students who are active participants in the educational process, and who plan that kind of a process together with a teacher. The quality of these relationships affects the quality of the lesson and the achievements of students. The information about teachers' competences that students recognise and appreciate was collected from students' evaluation of the quality of teachers' work. The survey was carried out using the descriptive method, the analysis of the qualitative data collected from students in the organised focus groups. In discussions are involved a total of 65 students from the Faculty of Pedagogy, University of Kragujevac, Jagodina, organized into seven focus groups. The aim of this survey was to ascertain: (a) which teachers' competences students recognise; (b) how they contribute to the development of initiative and cooperation between students and teachers in the educational process. The results of the research confirm that students especially value teacher's (1) ability to present a lesson to students in a creative and understandable way; (2) organisation of educational activities in which students are encouraged in participation and individual reasoning; (3) ability to interest students and motivate them in the lessons; (4) ability to enable students to recognise their potentials. The students' answers confirm the assumption that was the beginning of the survey, that the initiative and cooperation between students and teachers define a precondition for a quality university education.

Key words: the system of university education, initiative, cooperation, the competences of teachers, students in the educational process.

* NOTE: This presentation is the result of the projects „From encouraging initiative, cooperation and creativity in education to new roles and identities in society“ (No. 179034) and „Improving the quality and accessibility of education in modernization processes in Serbia“ (No 47008), financially supported by the Ministry of Education and Science Republic of Serbia (2011-2014).

** E-mail: emina.kopas@pefja.kg.ac.rs

ИЗБОРНА ПОДРУЧЈА У ОБРАЗОВАЊУ УЧИТЕЉА КАО МОГУЋНОСТ РАЗВИЈАЊА ДОДАТНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА*

Илијана Чутура** и Виолета Јовановић

Факултет педагошких наука, Јагодина

Предмет овог рада јесте развијање додатних компетенција будућих учитеља у оквиру изборних подручја у универзитетској настави. Уважавање компетенција будућих учитеља стечених у предуниверзитетском образовању, као и њихових интересовања и афинитета, може се остварити путем дисциплинарне специјализације на основним студијама, што доприноси развоју њихових додатних компетенција. Циљ овог истраживања био је да се испитају индивидуалне разлике између учитеља (и будућих учитеља) у погледу њихових афинитета према одређеним дисциплинама. Настојали смо да добијемо одговор на питање да ли би дисциплинарна специјализација на основним студијама допринела развоју додатних компетенција. Током истраживања испитано је преко сто учитеља из Јагодине, Крагујевца и Београда. Квалитативна и квантитативна анализа одговора добијених анкетирањем праћена је анализом структуре студијских програма у Србији и иностранству. Анализа резултата указује на предности организације студијских програма за образовање учитеља која би уважила индивидуалне разлике међу њима, и као студентима и као актерима у васпитно-образовном процесу. Такође, резултати упућују на закључак да је већина учитеља посебно наклоњена одређеним школским предметима, што се огледа у пажљивијој припреми и посвећенијој реализацији наставе, као и у ангажовању у необавезним активностима. Занимљиво је да учитељи сматрају да би се квалитет основношколске наставе побољшао изграђивањем институционално регулисане могућности повремене замене учитеља у настави појединих предмета, али и да истичу потребу задржавања концепта разредне наставе.

Кључне речи: образовање учитеља, изборна подручја, индивидуалне разлике, компетенције.

* НАПОМЕНА: Истраживање је обављено у оквиру пројеката *Динамика структура савременог српског језика* (178014) и *Друштвене кризе и савремена српска књижевност и култура: национални, регионални, европски и глобални оквир* (178018) чију реализацију финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (2011-2014).

** E-mail: ilijana.cutura@gmail.com

ELECTIVE AREAS IN EDUCATION OF CLASS TEACHERS AS THE POSSIBILITY OF DEVELOPING ADDITIONAL COMPETENCES*

*Ilijana Čutura** and Violeta Jovanović*

Faculty of Education, Jagodina

The purpose of the paper is developing the additional competences of the future class teachers in the area of the elective subjects in the university teaching. Also, we tend to take into consideration the individual differences between students in such a complex area. Those differences mostly refer to the level of interest and competences gained in the pre-university period which brings to the additional competences' development. The research was conducted with the aim to determine whether the in-service class teachers and future class teachers, have special partiality towards specific disciplines and whether it would contribute to developing new competences if the faculty could offer some specific specialization at the BA level. During the research, we surveyed over one hundred class teachers from Jagodina, Kragujevac, and Belgrade. The qualitative and quantitative analysis based on the given responses was supplemented by the analysis of the curricula in Serbia and abroad. The results indicated that most class teachers prefer particular school subjects, which reflects in better preparation and realization of teaching these subjects as well as in facultative activities. The results point out to the advantage of the curriculum organization for class teachers that would take into account the individual differences between them as students and as well as actors in the educational process. The analysis points that class teachers believe that the quality of the elementary school teaching could be improved if institutional regulations allowed occasional replacements of class teachers in subject teaching, while preserving the concept of class teaching.

Key words: educating teachers, elective areas, individual differences, competences.

* NOTE: This research is the result of the projects *Dynamic Structures of Modern Serbian Language* (No. 178014) and *Social Crisis and Modern Serbian Literature and Culture: National, Regional, European and Global Framework* (No. 178018) financially supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia (2011–2014).

** E-mail: ilijana.cutura@gmail.com

ЗАСТУПЉЕНОСТ ПСИХОЛОШКО-ПЕДАГОШКО-ДИДАКТИЧКИХ САДРЖАЈА У ИНИЦИЈАЛНОМ ОБРАЗОВАЊУ НАСТАВНИКА КАО ЧИНИЛАЦ ЊИХОВЕ МОТИВАЦИЈЕ ЗА УСАВРШАВАЊЕМ

*Милица Марушић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Познато је да се наставници у нашој земљи значајно разликују с обзиром на заступљеност садржаја из области наука о образовању током студија, због чега је 2009. године уведена уредба о обавезном иницијалном образовању из наведених области. Циљ рада је да се утврди да ли је подручје образовања наставника, операционализовано кроз заступљеност предмета из области наука о образовању, чинилац њихове мотивације за усавршавањем. Приказани резултати представљају продукт секундарне анализе података прикупљених за израду докторске дисертације аутора. У питању је емпиријско истраживање у којем је примењен анкетни метод. За прикупљање података коришћен је упитник задовољавајућих метријских карактеристика (Кромбах алфа > 0.70). Узорак истраживања чинило је 118 наставника средњих школа из различитих региона Србије. Коришћењем Kendall tau коефицијента корелације и t-теста за независне узорке утврдили смо следеће: не постоје разлике у погледу односа наставника према усавршавању, без обзира на то да ли су проучавали науку о образовању кроз наставу више предмета, или уопште нису имали контакта са овом материјом током иницијалног образовања. Даље, показало се да је учесталост партиципације наставника у усавршавању значајно већа када су у питању стручни садржаји него садржаји наука о образовању. Овај резултат не може се објаснити природом иницијалног образовања наставника, односно заступљеношћу психолошко-педагошко-дидактичких предмета током студија. Добијени резултати могу се протумачити као изостанак ефеката подручја иницијалног образовања на однос према даљем усавршавању. С обзиром на то да мотивација за континуираним усавршавањем представља један од предуслова унапређивања рада наставника, али и да је показатељ статуса њиховог професионалног развоја, поменути налази заслужују даље истраживање.

Кључне речи: иницијално образовање наставника, садржаји наука о образовању, континуирано усавршавање.

* E-mail: millica13@yahoo.com

PARTICIPATION OF PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL-DIDACTIC CONTENTS IN INITIAL TEACHERS' EDUCATION AS A FACTOR OF THEIR MOTIVATION FOR CONTINUOUS PROFESSIONAL DEVELOPMENT

*Milica Marušić**

Institute for Educational Research, Belgrade

It is known that there are significant differences among teachers in Serbia with regards to presence of the contents from educational sciences during their studies, which were the reason for the passing of a Decree on compulsory initial education in stated areas in 2009. The aim of this paper is to determine whether the subject of teachers' education, operationalized through the participation of subjects from the area of educational sciences, is the factor of their motivation for teachers' in-service training. The presented data represent the product of secondary analysis of data used for the PhD thesis of the author. It is in the form of an empirical research based on a survey method. A questionnaire of satisfactory metric characteristics (Cronbach Alfa > 0.70) was used to gather the data. The research sample consisted of 118 high school teachers from different regions in Serbia. By using the Kendall tau coefficient of correlation and t-test analysis for independent samples, we determined the following: no (significant) differences were found with regards to the relation of teachers towards the teachers' in-service training, regardless of whether they previously studied educational sciences or had no contact at all with these subjects during their initial education. Furthermore, it was shown that the participation frequency of teachers in teachers' in-service training is much higher when it comes to the content of their specific areas of expertise rather than the content of educational sciences. These results cannot be explained by the nature of initial teachers' education, i.e. by representation of psychological-pedagogical-didactic subjects during studies. The results can be interpreted as the lack of the effect of initial education on the attitude towards the further teachers' in-service training. Considering that the motivation for continuous teachers' in-service training represents one of the preconditions for the improvement of teachers' work and that it is also a status indicator of their professional development, these results require further research.

Key words: initial teachers' education, content of educational sciences, continuous teachers' in-service training.

* E-mail: millica13@yahoo.com

САВРЕМЕНА ТЕХНОЛОГИЈА: ИЗАЗОВИ ЗА ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ

*Кристинка Овесни** и *Шефика Алибабић*

Филозофски факултет, Београд

У раду су изложени налази истраживања о проблему утицаја савремене технологије, као релевантног елемента самообразовне компетенције студената високошколских институција, на промене у учењу. Истраживање је инспирисано: андрагошки релевантним теоријско-емпиријским налазима о значају самообразовања за реализацију концепата друштва учења, доживотног учења и образовања, као и о значају и утицају савремене технологије на развој самообразовне компетенције; налазима истраживања која су показала да студенти високошколских институција нису довољно припремљени за самообразовне активности. Поред тога, истраживање је инспирисано и једним од кључних елемената стратегије развоја система високошколског образовања у Републици Србији – снажном оријентацијом ка повећању независности и самосталности у учењу. Основни циљ истраживања био је испитати и утврдити заступљеност коришћења савремене технологије, која је у функцији развијања самообразовне компетентности, и повезаност заступљености коришћења савремене технологије са индикаторима самообразовне и медијске компетентности код студената високошколских институција у Србији. У емпиријском делу истраживања употребљен је квантитативни, неекспериментални, дескриптивни истраживачки метод. За прикупљање података коришћени су инструменти састављени од упитника и модификованих петостепених скала Ликертовог типа који су дистрибуирани електронским путем. Истраживање је реализовано 2013. године, а узорак је чинило 668 студената високошколских институција у Србији. Студенти различитих факултета, година студија и различитог академског постигнућа процењивали су важност, учесталост и развијеност вештина коришћења савремене технологије, елементе коришћења савремене технологије релевантне за развој самообразовне компетентности, став према доживотном учењу и став према самообразовању као стратегији доживотног учења и образовања. Анализа емпиријских налаза указује на закључке који могу имати импликације на истраживачке оријентације у области доживотног учења и образовања, и који сугеришу могућности развијања самообразовне компетентности за коришћење савремене технологије као једног од елемената иновације наставне праксе високошколских институција.

Кључне речи: савремена технологија, високошколска настава, самообразовна компетентност, доживотно учење и образовање, друштво учења.

* E-mail: kovesni@gmail.com

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY: CHALLENGES FOR HIGHER EDUCATION

Kristinka Ovesni and Šefika Alibabić*

Faculty of Philosophy, Belgrade

This paper explores the research findings of the effects of the information and communication technology (IT) as a relevant element of self-educational competence of university students, and on innovation in their learning. The research was inspired by andragogically relevant influences of multiple theoretical and empirical findings: the importance of self-education for realization of the concepts of lifelong learning and knowledge society; effects and importance of IT on the development of self-educational competence; the results of the previous studies which showed that university students (considered as the main pillars of knowledge society) are not well prepared for self-learning activities; and by the clear official orientation towards higher education aimed at the development of autonomy and independence in learning as one of the key elements of the strategy of development of the system of higher education in the Republic of Serbia. The main purpose of research was to explore and to describe relationships between IT usage as a relevant element of self-educational competence and the variety of indicators of self-educational and media competence of university students in Serbia. In the empirical aspect of research we applied a quantitative, non-experimental, descriptive research method. Accordingly, the basic techniques for gathering data were questioning and scaling by the instrument designed as an online administered survey comprised of a questionnaire and modified five-point Likert-type scales. The empirical data was collected from a random sample of 668 respondents – university students from Serbia. The students of different faculties, study years, and academic achievement responded by evaluating: importance, frequency and development of their competence for IT usage relevant for the development of self-educational competence, their attitudes towards lifelong learning and towards the self-education as a strategy of lifelong learning and education. Based on the quantitative analysis of the findings, we gained insight into the data which imply modifications in further research orientations in the field of lifelong learning and education and suggest innovations in higher education pointed toward the development of university student's self-educational competence for IT usage.

Key words: information and communication technology (IT), higher education, self-educational competence, lifelong education and learning, learning society.

* E-mail: kovesni@gmail.com

ON-LINE УЧЕЊЕ У ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ

Хајдана Гломазић*

Академија за дипломатију и безбедност, Београд

Циљ рада јесте да се испита перцепција студената о значају *on-line* учења у настави високог образовања. Прецизније, намера је да се пружи одговор на питање на који начин *on-line* учење доприноси побољшању квалитета наставе у високом образовању, као и развоју креативности студената. Полазимо од одређења *on-line* учења према коме оно представља систем у коме се учење одвија електронским путем и у коме су ресурси учења доступни путем интернета. Истраживањем је обухваћено 56 студената Београдског универзитета и Универзитета уметности у Београду. Подаци су прикупљени помоћу шест фокус група, а за организовање и анализу података коришћен је поступак отвореног кодирања. Резултати показују да се студентска перцепција доприноса *on-line* учења високошколској настави огледа у следећем: могућности генерисања нових идеја, коришћење више извора знања и прилагођавање индивидуалним потребама и различитим стиловима учења. Испитаници процењују да употреба мултимедијалних садржаја у настави, могућност учествовања у њиховом креирању, размена мишљења и ставова у дискусионим групама и форумима подстиче развијање креативности и доприноси међусобној сарадњи, како на релацији ученик–ученик тако и на релацији наставник–ученик, што учење чини кооперативним и функционалним. Такође, сматрају да *on-line* учење може да допринесе превазилажењу препрека карактеристичних за традиционалну наставу као што су време и место учења. Запажа се да употреба *on-line* учења у високом образовању није уједначена и да варира у зависности од научног/уметничког подручја. Студенти процењују да постоји велика неуједначеност у погледу мотивисаности и обучености наставника у руковању новим технологијама, што наводе као разлог недовољне заступљености *on-line* учења у настави високог образовања.

Кључне речи: *on-line* учење, *e-учење*, активно учење, универзитетска настава.

* E-mail: hajdana.ng@gmail.com

ON-LINE LEARNING IN HIGHER EDUCATION

*Hajdana Glomazić**

Academy of Diplomacy and Security, Belgrade

The aim of this study was to examine the perception of students about the importance of online learning in higher education teaching. Specifically, the intention is to provide an answer to the question of how does online learning contribute to improving the quality of teaching in higher education, and the development of creativity of students. Starting point is the definition of online learning, according to which it presents a system in which learning happens electronically and in which learning resources are available over the Internet. The study involved 56 students of Belgrade University and the University of Arts in Belgrade. Data were collected during the implementation of the six focus groups, and for organizing and analyzing the data the procedure of open coding was used. The results showed that student perception of the contribution of online learning to higher education is reflected in the following: ability to generate new ideas, using multiple sources of knowledge and adapting to individual needs and different learning styles. Respondents estimate that the use of multimedia in teaching, the opportunity to participate in their creation, exchange of opinions and views in discussion groups and forums, encourages the development of creativity and contributes to mutual cooperation, both between student-student and between teacher-student relation, which makes learning cooperative and functional. They also believe that online learning can contribute to overcoming the obstacles characteristic of the traditional classroom such as the time and place of learning. It can be seen that the use of online learning in higher education is not balanced and varies depending on the scientific/artistic areas. Students estimate that there is a great inequality in terms of motivation and level of teachers' skills in handling new technologies, which they mention as the reason of underrepresentation of online learning in higher education teaching.

Key words: on-line learning, e-learning, active learning, university teaching.

* E-mail: hajdana.ng@gmail.com

ВИДЕО ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ, ИНТЕРНЕТ И ФИЛМ У УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ НАСТАВИ ПРЕДМЕТА ПСИХОЛОГИЈА МУЗИЧКЕ ДАРОВИТОСТИ

Бланка Бозуновић* и Тијана Мировић
Факултет музичке уметности, Београд

Рад презентује иновативни приступ у настави предмета Психологија музичке даровитости која се реализује у оквиру мастер студија, на Факултету музичке уметности у Београду. Један од циљева предмета јесте разумевање услова и чинилаца развоја, као и подбацавања музички даровитог појединца и целоживотног стицања компетенција за извођење и стварање музике. Исходи предмета не огледају се само у стицању знања о даровитости, већ и у његовој примени у склопу личног уметничког и извођачког развоја, као и у примени у образовању музички даровитих у оквиру будућег професионалног ангажмана студената. У намери да се унапреди образовни процес и подстакне активистички став студената, као и да се унапреди интеракција на часу, иницијатива, радозналост и критичко мишљење, осмишљен је *иновативни метод наставе* који комбинује вербалне методе (предавање и дискусија), коришћење презентација, интернета и филмова, као и методе учења путем открића. Наставни материјал представљају ПП презентације, уз укључивање снимака говора познатих психолога и музичара на одређене теме (TED Talks), видео прикази даровите деце са интернета (YouTube) и биографски и документарни филмови о реномираним уметницима и научницима који покривају кључне фазе њиховог живота и стваралаштва. Одабрани делови филмова приказују се на часу, а њихов садржај је директно повезан са очекиваним исходима наставне јединице. Током филма наставник усмерава пажњу на кључне моменте догађања, невербалну и вербалну комуникацију, указује на повезаност са темом наставног часа. Студенти имају задатак да напишу одговоре на питања која се односе на психолошки и професионално релевантне сегменте филма о чему се на следећем часу дискутује у групи. Редовна евалуација наставе на крају семестра која се спроводи задавањем упитника, указује да студенти високо вреднују овакав приступ наставним темама. Сматрамо да овакав приступ „изоштрава“ фокус предавања, „приближава“ теме лично, непосредном искуству, обезбеђује виши степен емоционалне и когнитивне укључености, емпатије, развија метакогнитивно и метафорично мишљење, остварује бољи трансфер на музичку праксу. Развија се додатно интересовање и мотивација за продубљену анализу и разумевање проблематике.

Кључне речи: универзитетска настава, предмет Психологија музичке даровитости, филм, интернет, видео презентације.

* E-mail: bbogunovic@rcub.bg.ac.rs

VIDEO PRESENTATIONS, INTERNET AND FILM AT UNIVERSITY TEACHING OF PSYCHOLOGY OF MUSIC GIFTEDNESS COURSE

Blanka Bogunović and Tijana Mirović*

Faculty of Music, Belgrade

This work presents innovative approach to the Psychology of musical giftedness course, which takes place in the framework of master study level, at the Faculty of Music, University of Arts in Belgrade. One of the aims of the course is to understand conditions and factors of development, as well as underachievement of musically gifted and acquiring competencies in performing and composing music during the lifelong learning process. The practical outcomes of the subject consist in knowledge application in the context of personal artistic and music performance development, as well as in application in education of musically gifted in the future professional engagement of students. With an intention to improve educational process and to establish activist attitude of students, enhance interaction, stimulate initiative, and stimulate curiosity and critical thinking, *innovative teaching method* has been established, which combines verbal methods (lecture and discussion), presentations, internet, films and learning through discovery. Teaching materials are consisted of PP presentation, with video clips of speeches of well-known psychologists and musicians on certain, selected subjects (TED talks), then internet video clips of gifted children (YouTube) and films, biographical and documentary, about outstanding artists and scientists, which cover key phases of their life and creation. Showing films excerpts is integrated in the lesson and is directly linked to expected outcomes of a teaching theme. During watching teacher draws attention to the key happenings, nonverbal and verbal communication, pointing out the relatedness with the subject. Students have a task to write down answers to before given questions, related to psychologically and professionally relevant film segments, which are discussed later on in the next class. Regular teaching evaluation conveyed at the end of the semester by questionnaire, points out that students asses this kind of approach as highly positive. We are of the opinion that this kind of approach “sharpens” the focus of teaching, brings the subject closer to the immediate, personal experience, preserves higher degree of emotional and cognitive involvement, empathy, develops metacognitive and metaphorical thinking, and realizes better transfer to musical practice. It develops additional interest and motivation for deeper analysis and understanding of the subject.

Key words: university teaching, Psychology of music giftedness, film, internet, video presentations.

* E-mail: bbogunovic@rcub.bg.ac.rs

ПРОМЕНЕ САДРЖАЈА И ПРИСТУПА У ПЕДАГОШКО-МЕТОДИЧКОЈ ПРИПРЕМИ СТУДЕНАТА ФАКУЛТЕТА ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ

*Александра Јоксимовић**

Факултет ликовних уметности, Београд

У раду се представљају резултати истраживања чији је циљ да се сагледа стање у досадашњој педагошко-методичкој припреми студената Факултета ликовних уметности у Београду, и да се развије нови модел педагошко-методичке припреме. У истраживању је примењена дескриптивно-аналитичка метода. Коришћен је евалуациони упитник који је садржао питања отвореног и затвореног типа. Узорак је чинило 350 студената. Снимање стања подразумевало је и анализу садржаја постојећих наставних програма педагогије и методике, програма наставног предмета Ликовна култура, као и званичних законских докумената о високом образовању и Правилника о стручним квалификацијама. Резултати истраживања указују на то да досадашња педагошко-методичка припрема студената није у складу са потребама ликовне едукације у данашњем друштву, променама у високом образовању и Болоњском декларацијом, измењеним захтевима у погледу иницијалног образовања наставника, као и са захтевима савременог друштва и тржишта рада. Нови модел педагошко-методичке припреме студената подразумева свеобухватнију припрему студената, не само за посао наставника у школама, већ за далеко шири дијапазон послова. Направљене су измене у садржајима подучавања који су усклађени са перципираним потребама друштва и очекивањима студената. Стављен је нагласак на примену интерактивних метода и индивидуализованог приступа у раду са студентима. Посебна пажња посвећена је пракси која се у оквиру новог модела педагошко-методичке припреме одвија, не само у школама, већ и у другим институцијама образовања и културе. Као део наставе, због самоевалуације и приказивања јавности рада студената и наставника ФЛУ, организују се и едукативне, методичке изложбе на којима се представљају одабрани радови настали у оквиру обавезне праксе студената, а који су резултат њихових теоријских и практичних знања.

Кључне речи: ликовна култура, ликовни педагози, педагошко-методичка припрема студената.

* E-mail: alexandra.joximovic@gmail.com

CHANGES IN CONTENT AND APPROACHES TO PEDAGOGICAL AND METHODOLOGICAL PREPARATIONS OF STUDENTS OF THE FACULTY OF FINE ARTS

*Aleksandra Joksimović**
Faculty of Fine Arts, Belgrade

This paper presents the results of a study aimed at reviewing the current situation concerning the pedagogical and methodological preparation of students of the Faculty of Fine Arts, as well as developing a new model of pedagogical and methodological preparation. The study is based on the descriptive and analytical method. It contains an evaluation questionnaire with open and closed questions, filled out by 350 students. Situation analysis includes the analysis of the existing pedagogy and methodology curricula, fine arts curriculum in primary education, as well as of higher education official legal documents and the Rules on Professional Qualifications. The results of the study indicate that the past pedagogical and methodological preparation of students is not in compliance with the needs of art education in today's society, educational reforms and the Bologna Declaration, the changed requirements concerning teachers' initial education and the requirements of modern society and the labour market. The new model of pedagogical and methodological preparation of students means a more comprehensive preparation of students, not only for the job of a school teacher, but also for a far wider spectre of jobs. Teaching contents have been changed in accordance with the perceived social needs and students' expectations. Emphasis is put on implementing interactive teaching and differentiated instruction in working with students. Special attention is devoted to practical training, implemented in the framework of the new model of pedagogical and methodological preparation not only in schools, but also in other educational and cultural institutions. In order to enable self-evaluation and to present the work of both students and teachers of the Faculty of Fine Arts to the public, educational methodological exhibitions are organised as part of the teaching process, presenting selected works arising from students' mandatory practical training, and reflecting their theoretical and practical knowledge.

Key words: fine arts, art teachers, pedagogical and methodological preparation of students.

* E-mail: alexandra.joximovic@gmail.com

УСМЕНЕ ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ СТУДЕНАТА КАО ЈЕДАН ОД ОБЛИКА ЕВАЛУАЦИЈЕ У НАСТАВИ ЈЕЗИКА СТРУКЕ НА УНИВЕРЗИТЕТСКОМ НИВОУ

*Данијела Ђоровић**

Филозофски факултет, Београд

У последњих десетак година у Србији се у оквиру курикулума страног језика струке на нефилолошким факултетима све чешће као једна од пожељних академских вештина појављује и усмена презентација. Штавише, није редак случај да се овај облик студентског самосталног рада вреднује као једна од обавезних предисптиних активности коју студент мора да испуни како би приступио завршном испиту. Иако је реч о изузетно корисној вештини за студенте друштвено-хуманистичког профила, овај задатак може бити веома захтеван за студенте који страним језиком владају на нивоу од А2 до Б2 Заједничког европског оквира за живе језике. У овом раду реч је о усменим презентацијама студената друге године Филозофског факултета у Београду који уче италијански као страни језик струке у оквиру друштвено-хуманистичких студија. Италијански језик је њихов обавезни предмет током прве две године студија, а једна од предиспитних обавеза јесте и усмена презентација у трајању од 10 до 15 минута коју треба сами да припреме и изведу, а тема је везана за научну дисциплину коју изучавају у оквиру основних студија. Циљ нашег истраживања јесте да се осветле неке специфичности везане за припрему и извођење усмених презентација студената у датом контексту, као и да се укаже на неке проблеме са којима се наставник може сусрести током евалуације презентација. Као метод истраживања коришћена је опсервација наставника обављена током припреме и извођења 35 презентација студената Филозофског факултета на крају четвртог семестра учења италијанског језика. Резултати истраживања показују да је већина студената током реализовања ове предиспитне активности показала вештину прикупљања релевантних информација на страном језику, као и вештине резимирања и планирања презентације, али да је код одређеног броја студената вештина усмене продукције још увек на недовољно развијеном нивоу.

Кључне речи: усмена презентација, студенти друштвено-хуманистичког профила, италијански језик као страни језик струке, евалуација.

* E-mail: ddjorovi@f.bg.ac.rs

STUDENTS' ORAL PRESENTATIONS AS A FORM OF EVALUATION IN LSP TEACHING AT UNIVERSITY LEVEL

*Danijela Đorović**

Faculty of Philosophy, Belgrade

In a number of non-philological faculties in Serbia in the past decade students' oral presentations have become an integral part of the LSP curriculum. Moreover, it is not uncommon to incorporate this form of students' independent oral production into the pre-examination requirements assessed and graded as one of their obligatory tasks to be completed prior to the final exam. Although an extremely useful skill for Humanities and Social Science students, the task of oral presentation may prove to be a difficult endeavor when the foreign language proficiency of the students in question ranges from A2 to B2 level of the Common European Framework of Reference. This paper deals with oral presentations of the second-year university students who study Italian as Foreign Language for Specific Purposes* within their Humanities or Social Sciences courses. The Italian language course is taught as a compulsory subject during the first two years of their studies. One of the obligatory pre-exam requirements is a 10-15 minute long oral presentation on a subject pertinent to their main field of study. The aim of the paper is to shed some light on the issues concerning preparation and performance of oral presentations in the above mentioned context, as well as to discuss some problems encountered by the teacher when assessing students' oral presentations. The method of research is observation performed by the teacher while second-year students of Faculty of Philosophy presented their previously prepared subject-specific topics at the end of their fourth semester of learning Italian for Specific Purposes. The results indicate that the majority of students have mastered the competence of information gathering and summarizing, but that certain number of students still need to develop oral production skills.

Key words: oral presentation, Humanities and Social Sciences students, Italian for Specific Purposes, evaluation.

* E-mail: ddjorovi@f.bg.ac.rs

КУРИКУЛУМ ЗАСНОВАН НА КОМПЕТЕНЦИЈАМА: НОВА ПРАКСА У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ СИСТЕМУ СРБИЈЕ*

*Снежана Медић** и Миомир Деспотовић*

Филозофски факултет, Београд

У формални васпитно-образовни систем Србије уграђена су иновативна решења – нови модел функционалног основног образовање одраслих. Одговарајући на друштвену потребу решавања проблема неповољне образовне структуре становништва, са једне стране, и адекватног задовољавања потреба одраслих за функционалном писменошћу са друге, развијен је концепт, оквир и програм интегрисаног курикулума функционалног основног образовања одраслих. Курикулум је усмерен на развој кључних компетенција и компетенција за обављање једноставних занимања. Програми предмета и модула општег образовања (петнаест предмета/модула организовано је у три једногодишња циклуса) преко предметних исхода интегрисано граде кључне компетенције, директно их повезујући са развојем стручних компетенција. Курикулум стручног образовања развијен је на основу анализе рада једноставних занимања за којима постоје потребе у локалним заједницама и идентификоване су стручне компетенције за тридесет пет профила (програма обука). Овај курикулум интегрисаних кључних и стручних компетенција имплементирало је 1300 посебно обучених наставника, кроз двогодишњи оглед у 150 основних и средњих школа за преко 7000 полазника. Курикулуме прате посебно дизајнирани инструктивни материјали за наставу, учење и обуке полазника. У току двогодишње имплементације курикулуми су тестирани квантитативним и квалитативним истраживачким техникама да би концепцијска и програмска решења била проверена и унапређена. На основу добијених података урађене су две ревизије концепта и програма курикулума. Екстерне и интерне евалуације остваривости кључних и стручних компетенција указале су на то да организациони и програмски модел функционалног основног образовања одраслих треба да буде део формалног система основног васпитања и образовања у Србији.

Кључне речи: образовање одраслих, основно образовање, кључне компетенције, стручне компетенције, интегрисани курикулум.

* НАПОМЕНА: Саопштење представља резултат рада на пројектима „Модели процењивања и стратегије унапређивања квалитета образовања у Србији“, број 179060 (2011–2014) чију реализацију финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду и „Друга шанса – Развој система функционалног основног образовања одраслих у Србији“ (2011–2013) чију реализацију финансира Европска унија.

** E-mail: smedic@f.bg.ac.rs

COMPETENCIES BASED CURRICULUM: THE NEW PRACTICE IN SERBIAN EDUCATIONAL SYSTEM*

*Snežana Medić** and Miomir Despotović*

Faculty of Philosophy, Belgrade

The innovative solutions are implemented in the formal education system of Serbia - new model of functional elementary education of adults. As a response to a social need for solving the problem of unfavourable educational structure of the population, on the one side, and appropriate fulfilment of the needs of adults for functional literacy, on the other side, a concept, frame and program of integrated functional elementary education of adult's curriculum is developed. The curriculum is focused on the development of the key competencies and the competencies needed for the performance of simple professional occupations. Programs of general education subjects and modules (fifteen courses/modules organized in three one year long-cycles), together with the subject outcomes that build key competencies, that directly connect them to the development of professional competencies. Vocational education curriculum is developed on the basis of analysis of simple occupations for which there is a need in the local communities. Vocational competencies for thirty-five profiles (training programs) were identified. This integrated key and vocational competencies curriculum has been implemented by 1300 specially trained teachers, through two year pilot in 150 elementary and secondary schools. It included over 7000 participants. Curriculums are followed by specially designed instructive teaching, learning and training materials and materials for trainings of participants. During the two year implementation, curriculums were tested with qualitative and quantitative research techniques. The goal was the check and improvement of conceptual and program solutions. Based on the results of the research data, two revisions of the curriculum were done. External and internal evaluation of feasibility of key and vocational competencies point that the organizational and the program model of functional elementary education of adults should become incorporated in the formal educational system of Serbia.

Key words: adult education, elementary education, key competencies, vocational competencies, integrated curriculum.

* This presentation is the result of the projects "Valuations models and strategies for education quality improvement in Serbia", No. 179060, financed by Ministry of Education, Science and Technology Development of the Republic of Serbia (2011-2014), undergoing realization at the Institute of Pedagogy and Andragogy, Faculty of Philosophy in Belgrade and "Second Chance" - Systemic Development of Adult Education in Serbia, financed by the European Union (2011-2013).

** E-mail: smedic@f.bg.ac.rs

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ЗА ФУНКЦИОНАЛНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ

*Ђурђица Комленовић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Образовање одраслих представља важан сегмент у оснаживању социјалног модела који омогућава изградњу социјалног капитала и конкурентност у глобализованом свету. У складу са препорукама и подршком Европске комисије, у Републици Србији је развијан концепт функционалног основног образовања одраслих (ФООО) и методологија за његово праћење и евалуацију. Циљ овог рада јесте да се опише процедура развијања образовних стандарда у оквиру ФООО за предмет Географија. Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања организовао је емпиријско испитивање чији је циљ да се провери концепт дескриптора и пројектованих нивоа постигнућа (основни и напредни). Испитивање је спроведено у мају 2012. године у 35 школа у којима се остварује програм ФООО. Узорак чине 52 одрасла полазника који похађају III циклус (седми разред). Концепт и нивои постигнућа проверавани су тестовним задацима који су били затвореног и отвореног типа. Статистичка обрада задатака извршена је у Заводу за вредновање квалитета образовања и васпитања, при чему је коришћена класична статистичка анализа, а приказана су и основна мерна својства задатка, индекс тежине и дискриминативност. Резултати испитивања потврдили су да предложени дескриптори одражавају функционална знања и вештине на два нивоа постигнућа и послужили су у дефинисању образовних стандарда у области *Општа географија*. На основном нивоу постављено је 11, а на напредном нивоу седам образовних стандарда. Овај документ је усвојен у Просветном националном савету и постаје обавезујући у свим школама где се реализује програм ФООО.

Кључне речи: географија, ФООО, образовни стандарди.

* E-mail: djkomlenovic@rcub.bg.ac.rs

EDUCATIONAL STANDARDS FOR FUNCTIONAL ELEMENTARY EDUCATION OF ADULTS

*Durđica Komlenović**

Institute for Educational Research, Belgrade

Education of the adults represents an important segment in strengthening social model which enables building social capital and competitiveness in a globalized world. The concept of functional elementary education of adults and methodologies for its monitoring and evaluation has been developed in Republic of Serbia in the alignment with recommendations and support of the European Commission. The goal of this work is to describe a procedure of developing educational standards in FEEA for Geography course. Institute for Education Quality and Evaluation has organized empirical examination with a purpose of testing the concept of descriptors and projected levels of accomplishments (elementary and advanced). The testing had taken place in May 2012, in 35 schools in which program FEEA had been implemented. The sample involved 52 adults which have been attending the III cycle (7th grade). The concept and levels of accomplishments had been tested with textual problems which were either closed or opened type. Statistical processing, based on classical statistical analysis with displays of the basic measurement properties of the tasks, weight index and measures of discriminative ability, had taken place at the Institute for Education Quality and Evaluation. Testing results confirmed that proposed descriptors reflect functional knowledge and skill in two levels of accomplishments; furthermore they have been used in defining educational standards in the area of General geography. At the elementary level 11 standards have been set, as opposed to 7 standards at the advanced level. This document is adopted by the National Education Council and is becoming mandatory in all schools where FEEA program is implemented.

Key words: geography, FEEA, educational standards.

* E-mail: djkomlenovic@rcub.bg.ac.rs

ДОЖИВОТНО УЧЕЊЕ НА УНИВЕРЗИТЕТУ: ПРОГРАМИ ЗА СТАРИЈЕ*

Зорица Милошевић**

Филозофски факултет, Београд

Неопходност учења и образовања током целог живота подједнако је релевантна за децу, младе, одрасле и старе. Доживотно учење представља систем образовних могућности доступан свима, у свим животним добама. Оно подразумева једнаке могућности за све у образовању – свако може добити образовање које ће му бити подршка у остваривању личних и друштвених циљева. Национална стратегија о старењу (2006–2015) наглашава неопходност рада на олакшавању и подстицању доживотног учења. Међутим, образовање старијих у нашем друштву је маргинализован и занемарен део образовања. Та маргинализација је посебно уочљива у академском образовању старијих одраслих. Иницијатива која је пре четири године потекла од Центра за општенаучно континуирано образовање Универзитета у Улму усмерена је ка јачању капацитета мреже универзитета у дунавском региону за образовање старијих. Ова иницијатива резултира тиме да Филозофски факултет Универзитета у Београду већ четири године, кроз различите пројекте и са различитим партнерима, развија и реализује образовне програме за старије. Креирање, реализација и евалуација ових програма један је од начина иновирања образовне праксе на факултету. У овом раду ћемо приказати резултате образовних програма реализованих у оквиру два пројекта. У оквиру првог пројекта, реализован је образовни програм Академски дан за старије на Филозофском факултету који је обухватио двосатне радионице на којима су презентовани садржаји из области психологије, етнологије и антропологије, историје уметности, археологије и историје. У оквиру другог пројекта, организована су три *on-line* предавања са дискусијом, у којима су истовремено учествовале старије особе из четири земље подунавског региона: Бугарска, Немачка, Румунија и Србија. Резултати евалуације поменутих образовних програма говоре о могућностима њихове примене, као и о позитивним реакцијама старијих суграђана у вези са овим програмима.

Кључне речи: доживотно учење, учење у старијем добу, образовање старијих, универзитет.

* НАПОМЕНА: Саопштење представља резултат рада на пројекту „Модели процењивања и стратегије унапређивања квалитета образовања у Србији“, број 179060 (2011-2014), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.

* E-mail: zmilosev@f.bg.ac.rs

LIFELONG LEARNING AT THE UNIVERSITY: PROGRAMS FOR ELDERLY PEOPLE *

*Zorica Milošević***

Faculty of Philosophy, Belgrade

The necessity of education and learning throughout life is equally relevant for children, youth, adults and the elderly. Lifelong learning is a system of educational opportunities available to everyone, at all ages. It implies equal opportunities in education for all - everyone can get education which will be the support for the realization of personal and social goals. National Strategy on Ageing (2006-2015) emphasizes the necessity of facilitating and encouraging lifelong learning. However, education of elderly people in our society is marginalized and ignored part of education. This marginalization is particularly evident in the academic education for older adults. The initiatives that came from Centre for General Scientific Continuing Education of University of Ulm four years ago, is focused on strengthening the capacity of the universities network in the Danube region for education of elderly. The result of this initiative is the fact that the Faculty of Philosophy, in the last four years, through various projects and with the different partners, develops and implements educational programs for elderly. Design, implementation and evaluation of these programs have been recognized as one of the ways of innovating educational practices at the Faculty of Philosophy, University of Belgrade. In this paper we present the results of educational programs realized in the two projects. In the first project, was realized educational program: Academic day for seniors at the Faculty of Philosophy. It included two-hour workshops with presentations in the field of psychology, ethnology and anthropology, art history, archaeology and history. In the second project, were organized three on-line lectures with discussion, in which participated elderly from four countries of the Danube region: Bulgaria, Germany, Romania and Serbia. The evaluation of these educational programs demonstrates their exceptional achievement and acceptance by our elderly citizens.

Key words: lifelong learning, learning in later life, education for elderly, university.

* NOTE: This presentation is a part of research project undergoing realization at the Institute of Pedagogy and Andragogy, Faculty of Philosophy in Belgrade "Valuations models and strategies for education quality improvement in Serbia", No. 179060, financed by Ministry of Education, Science and Technology Development of the Republic of Serbia (2011-2014).

* E-mail: zmilosev@f.bg.ac.rs

АУТОРИ/AUTHORS

Avramović Zoran	84, 85	Malinić Dušica	52, 53
Alibabić Šefika	92, 93	Marić Juriškin Stanislava	24, 25
Andrić Vojislav	70, 71	Marušić Milica	90, 91
Anđelković Sonja	60, 61	Medić Snežana	102, 103
Bodroški Spariosu Biljana	82, 83	MilinVladeta	44, 45
Bogunović Blanka	96, 97	Milčić K. Miloš	74, 75
Vranješević Jelena	12, 14	Milošević Zorica	106, 107
Vujačić Milja	30, 31	Mirkov Snežana	36, 37
Glomazić Hajdana	94, 95	Mirović Tijana	96, 97
Gutvajn Nikoleta	50, 51	Nikolić Milka	48, 49
Despotović Miomir	102, 103	Ovesni Kristinka	92, 93
Dimitrijević M. Maja	66, 67	Pavlović Jelena	34, 35
Dragojlović Z. Jelena	74, 75	Pavlović Miroslav	54, 55
Đerić Ivana	58, 59	Pejić M. Mina	68, 69
Đević Rajka	58, 59	Pešikan Ana	40, 41
Đorđević M. Aleksandar	74, 75	Plavšić V. Jovica	76, 77
Đorović Danijela	100, 101	Polovina Nada	56, 57
Žunić Pavlović Vesna	54, 55	Popović Janjević Vesna	22, 23
Janjević Popović Vesna	22, 23	Putica Katarina	72, 73
Jovanović Violeta	88, 89	Radović Ž. Vera	46, 47
Joksimović Aleksandra	98, 99	Stanišić Jelena	62, 63
Joksimović Jelena	40, 41	Stanković Dejan	30, 31
Klemenović Jasmina	24, 25	Stevanović M. Jelena	64, 65
Kojić Miroslava	26, 27	Tomašević Biljana	72, 73
Komlenović Đurđica	104, 105	Trivić Dragica	72, 73
Kopas Vukašinović Emina	86, 87	Tunik Elena	22, 23
Korać Isidora	78, 79	Ćirović Ivana	36, 37
Korolija N. Jasminka	76, 77	Filipović Sanja	22, 23
Lazarević Emilija	16, 18	Čutura Ilijana	88, 89
Lalić Vučetić Nataša	38, 39	Džinović Vladimir	42, 43
Lompar J. Vesna	68, 69	Ševkušić Slavica	42, 43
Maksić Slavica	32, 33	Šefer Jasmina	8, 10

ЗБОРНИК РЕЗИМЕА
XVI НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА И ШКОЛСКА ПРАКСА”

ИНОВАТИВНИ ПРИСТУПИ ОБРАЗОВАЊУ

Издавач

Институт за педагошка истраживања, Београд

За издавача

Др Јасмина Шефер

Уреднице

Др Миља Вујачић

Мр Јелена Станишић

Лектор

Др Јелена Стевановић

Тираж

150 примерака

Штампа

ЕСЕЛОГЕ д.о.о

Београд

ISBN

978-86-7447-114-2

CIP